

Delrapport 4:5

Forebyggelse af psykiske efter- reaktioner

Evalueringen af den samlede veteranindsats
Juni 2020

Indhold

1.	Indledning.....	1
2.	Delkonklusioner	1
	2.1. Delkonklusioner vedrørende den nuværende indsats.....	1
	2.2. Delkonklusioner vedrørende den fremtidige indsats	2
3.	Kortlægning af fokusområdet.....	2
	3.1. Kortlægning af den forebyggende indsats	2
	3.2. Økonomisk overblik over det samlede fokusområde	3
	3.3. Den aktuelle udvikling inden for fokusområdet.....	4
4.	Evaluering af fokusområdet	4
	4.1. Evalueringen af de nuværende indsatser	4
	4.2. Mulige nye initiativer i den fremtidige indsats	7
	4.2.1. Mental træning	8
	4.2.2. Generel læring og øvrige forslag	10

1. Indledning

En bedre forebyggelse af psykiske efterreaktioner skal reducere risikoen for, at vores soldater kommer hjem med ar på sjælen. Vi skylder veteranerne og deres familier, at vi gør alt, hvad der står i vores magt, for at forebygge psykiske skader i forbindelse med udsendelse.

Det følger af forsvarsforliget 2018-2023, at den samlede veteranindsats skal evalueres. Veterancentret er omdrejningspunktet for veteranindsatsen og har ansvaret for løbende at udvikle og koordinere indsatsen på tværs af den offentlige sektor. Udover Veterancentrets og andre offentlige myndigheders tilbud er de frivillige og faglige organisationers arbejde et uundværligt bidrag i den samlede indsats. Som en del af evalueringen af den samlede veteranindsats evalueres fokusområdet forebyggelse.

Nærværende delrapport omhandler indsatser indenfor området forebyggelse af psykiske efterreaktioner. Delrapporten er resultatet af en evalueringsproces, hvor Veterancentret sammen med de centrale aktører indenfor Forsvaret har arbejdet på at kortlægge området og undersøge behovet for nye indsatser samt bidraget med konstruktive input til evalueringen af de eksisterende indsatser.

Herunder gives først et kort overblik over Veterancentrets delkonklusioner for de eksisterende indsatser samt Veterancentrets anbefalinger for den fremtidige indsats på forebyggelsesområdet. Delrapporten gennemgår derefter resultaterne af den kortlægning og evaluering af forebyggelsesindsatsen, som danner grundlag for Veterancentrets anbefalinger.

2. Delkonklusioner

2.1. Delkonklusioner vedrørende den nuværende indsats

Evalueringen af den nuværende forebyggende indsats viser overordnet, at de forskellige tiltag på området fungerer og medfører, at soldater og ledere i Forsvaret tilegner sig viden om stresshåndtering og mental træning med henblik på forebyggelse af psykiske efterreaktioner. Evalueringen viser dog også, at niveauet og omfanget af den nuværende indsats kun i mindre grad skaber mulighed for, at den enkelte tilegner sig dybere færdigheder til at anvende konkrete værktøjer i dagligdagen. Dette begrænser effekten for både soldaten og dennes familie. Nedenstående delkonklusioner uddybes i afsnit 4.1.

I forhold til Veterancentrets nuværende indsats er delkonklusionerne samlet set, at:

- Den nuværende indsats indenfor forebyggelse bør overordnet set fastholdes med sit fokus på forberedelse og støtte til soldater og deres familier før, under og efter udsendelse.
- Den generelle undervisning på sigt bør tilpasses, så soldater og ledere tidligt og kontinuerligt i løbet af deres karriere i Forsvaret tilegner sig viden og håndgribelige værktøjer til stresshåndtering og mental træning.
- Der med fordel kan komme et styrket fokus på, hvordan forebyggende initiativer kan medvirke til en positiv indvirkning for soldaten og veteranens familie og dermed også have en forebyggende effekt for hele familien.

I forhold til andre aktørers nuværende indsats er delkonklusionerne samlet set, at:

- Forsvarets forebyggende indsats med kontaktofficerer bør fastholdes i sin nuværende form med et fortsat fokus på at styrke samarbejdet på tværs i Forsvaret og med andre aktører på området.
- Styrket Udvælgelse, som sker i et samarbejde mellem Forsvarets Sanitetskommando og Veterancenteret, bør fortsætte på baggrund af den nuværende tilrettelæggelse.

2.2. Delkonklusioner vedrørende den fremtidige indsats

På baggrund af den samlede evaluering af den forebyggende indsats kan der skitseres mulige indsatser, som fremadrettet vil kunne gøre støtten til veteraner og veteranfamilier bedre. Støtten forbedres ved enten at opfylde et behov, som ikke tidligere er blevet dækket eller ved at gøre den nuværende indsats endnu mere effektiv og effektiv.

Nedenstående forslag til fremtidig indsats er skitseret i en indsatspakke, som ved implementering vil styrke forebyggelsesindsatsen væsentligt. Indsatspakken beskrives mere indgående i afsnit 4.2.

Mental træning

Formålet med indsatsen er at styrke mental træning i Forsvaret, så den enkelte soldat tilegner sig konkrete færdigheder, der kan forbedre stresshåndtering. På sigt kan effekten være færre psykisk sårede veteraner og dermed færre ramte familier. Sekundært kan det få en positiv effekt på fastholdelse og rekruttering, da det kan være med til, at den enkelte ønsker og magter at blive i Forsvaret. Indsatsen skal forankres i Veterancentret i tæt samarbejde med det øvrige Forsvar, herunder Forsvarsakademiet. Estimeret økonomi til indsatsen er 2 mio. kr. årligt. anbefalinger til indsatser i pakken:

- Udviklingen af et konkret koncept for militær mental træning
- Et styrket fokus på forebyggelse og en prioritering af området på tværs i Forsvaret.

Udover nævnte indsatspakke har den samlede evaluering medført en generel læring og givet en række opmærksomhedspunkter, som Veterancentret vil arbejde videre med i en kvalificering og styrkelse af det forebyggende arbejde. Eksempelvis hvordan den nuværende undervisning i endnu højere grad kan tage højde for enkeltmandsudsendtes særlige behov og situation, samt hvordan forebyggelse ud fra et familieperspektiv kan fylde endnu mere. De tre workshops har ligeledes gjort det tydeligt, at der er et stort ønske og en stor velvilje for samarbejde på området. På baggrund af dette er relationer på tværs i Forsvaret allerede i gang med at blive udbygget.

3. Kortlægning af fokusområdet

3.1. Kortlægning af den forebyggende indsats

Som en del af evalueringen er der foretaget en kortlægning af de nuværende indsatser. Den forebyggende indsats indenfor Forsvarsministeriets område overfor veteraner og pårørende består af følgende nuværende indsatser:

Veterancentret

- Forskning i forebyggelse
- Missionsorienteret uddannelse
- Kontaktbesøg under missioner
- Hjemkomstsamtale
- Forebyggende undervisning
- Operativ Stress Kontrol (OSK)

Forsvaret og Veterancentret

- Kontaktofficerernes forebyggende indsats
- Styrket udvælgelse (Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret)

3.2. Økonomisk overblik over det samlede fokusområde

I den økonomiske oversigt over den forebyggelsesrettede indsats af psykiske efterreaktioner er medtaget de udgifter og årsværk, som anvendes på indsatsen hos Veterancentret og Forsvaret.

Den økonomiske oversigt er baseret på estimerede årsværk i Veterancentret og Forsvaret. Et årsværk er opgjort til 1924 timer, med mindre andet er anført. Opgørelsen omfatter kun direkte henførbare udgifter til de enkelte indsatser. Der er således ikke medregnet udgifter til administration, kompetenceudvikling, supervision m.v. Der indgår endvidere ikke udgifter til IT og etablisement i opgørelsen. Den beregnede løn er baseret på en gennemsnitlig lønsats, og der er ikke medtaget lønudgifter til aktivitetsløn som fx engangsvederlag og udbetaling af merarbejde. Aktivitetsløn udgjorde i 2019 under 3 pct. af den samlede lønramme i Veterancentret.

2019	Antal årsværk	Årsværk fordelt på antal MA	Lønudgifter t.kr.	Driftsudgif- ter t.kr.	I alt for- brug t.kr.
Veterancentret					
Forskning i forebyggelse i alt	4,3	6	2.246	220	2.466
Missionsforberedende uddannelse	0,5	14	261	10*	271
Kontaktbesøg ved missionerne	2,0	14	1.045	100*	1.145
Hjemkomstsamtaler	1,0	14	522	20*	542
Forebyggende undervisning	0,5	14	261	15*	276
Faglig ledelse, tværfaglig udvikling og koordination	1,3	3	653		653
I alt Veterancentret	9,6		4.988	365	5.353
Forsvaret og Veterancentret					
Kontaktofficerers forebyggende akti- viteter **	5,5***		2.387	88	2.475
Styrket udvælgelse til missioner	2,5		1.306	5	1.311
I alt vedrørende fokusområdet Forebyggelse					9.139

* Estimeret fordeling af driftsudgifter i Veterancentret.

**Forsvarets samlede årsværk og udgifter til kontaktofficerer er delt mellem dette fokusområde og fokusområdet vedrørende Børn og Pårørende. Et årsværk er her opgjort til 1600 timer.

***Heraf fem årsværk i Hæren.

3.3. Den aktuelle udvikling inden for fokusområdet

Sideløbende med evaluering af veteranindsatsen arbejdes der generelt med udvikling på området. I Veterancentret er der fokus på at udvikle et koncept for den opfølgende indsats over for de enkelte hold (og enkelmandsudsendte), som tilrettelægges ud fra en individuel risikovurdering af belastninger i forbindelse med den specifikke mission.

Derudover er der i samarbejde med Forsvarsakademiet et ønske om at udvikle og ensrette den leverede undervisning på de strukturelle sergent- og officersuddannelser, da der i dag er store forskelle på de tre værns skoler. Undervisningen vil i højere grad have fokus på forebyggelse og mental robusthed, så det bliver mere integreret på lederuddannelserne.

Inden for forskningsområdet er der aktuelt et ph.d.-projekt i gang, som undersøger anvendelse af et resiliensprogram til soldater. Analyserne forventes afsluttet ved udgangen af 2020, og resultaterne herfra vil der blive arbejdet med at få implementeret.

4. Evaluering af fokusområdet

4.1. Evalueringen af de nuværende indsatser

Evalueringen af de enkelte indsatser i Veterancentret og hos de eksterne aktører er vedlagt delrapporten som bilag 1. Her er hver enkelt indsats beskrevet i forhold til formål, målgruppe, aktiviteter, økonomi og resultater. Der er endvidere foretaget en vurdering af indsatsens effekt hos målgruppen, ligesom styrker og udfordringer for indsatsen er beskrevet. Endelig har der været mulighed for at perspektivere over eventuelle fremtidige planer og anbefalinger for indsatsen.

Nedenfor følger en opsummering over de væsentligste pointer fra evalueringerne.

Veterancentrets selvevaluering

Forebyggende indsats

Den nuværende forebyggende indsats koncentrerer sig om støtte til soldater før, under og efter udsendelse med undervisning inden, kontaktbesøg i missionen og hjemkomstsamtaler efter.

Veterancentret bidrager med undervisning på forskellige niveauer på de strukturelle uddannelser i Forsvaret og ved Specialoperationskommandoen (Jægerkorpsets og Frømandskorpsets aspirantuddannelser). Undervisningen har til formål at skabe bedre rammer for god ledelse i forhold til stresshåndtering og forebyggelse samt styrke fokus på løbende arbejdstilrettelæggelse i en inkluderende og fordomsfri kultur med henblik på at forebygge psykiske efterreaktioner. Der foretages løbende forventningsafstemning til indholdet ligesom generel udvikling af undervisningen er i fokus fremadrettet.

Udover den mere generelle undervisning støtter Veterancentret med missionsorienteret uddannelse, som gives til soldater forud for en udsendelse. Undervisningen bidrager til at klæde soldaterne og særligt lederne bedre på til at kunne håndtere de (stress)belastninger, de selv og deres folk kan møde under og efter en udsendelse. Sekundært bidrager undervisningen til, at der skabes en relation til Veterancentret, hvilket har stor betydning for, at soldaterne og ledelsen inddrager Veterancentret på et tidligt tidspunkt, hvis der skulle opstå behov derfor.

I de forskellige undervisningsformer inden for forebyggelse bliver soldaterne præsenteret for konceptet Operativ Stress Kontrol. Indsatsen giver den enkelte soldat konkrete stresshåndteringsværktøjer samt en ramme at kunne tale om stress ud fra. Konceptet er med til at styrke den enkelte soldat og lederens vurdering af hvornår og hvilken hjælp og støtte, der er behov for. Den enkelte soldat møder konceptet før, under og efter mission, hvilket gør det genkendeligt, og giver mulighed for "et fælles sprog" i psykologernes efterfølgende samtaler med soldaterne.

Under udsendelsen består den forebyggende indsats af planlagte kontaktbesøg i missionerne samt eventuelle yderligere besøg ved eksempelvis særlige hændelser. Ved kontaktbesøgene lægges der som udgangspunkt op til obligatoriske samtaler med en psykolog for alle soldater. Hvis bidraget er større end 250 soldater, eller hvis andre forhold er aktuelle, er alternativet "åben klinik", hvor tilbuddet for samtale er frivilligt. Herunder ligger også en mulighed for at klæde særligt lederne bedre på til at kunne håndtere de belastninger, deres soldater kan have mødt i missionen, eller som kan opstå efterfølgende. Kontaktbesøgene skaber mulighed for tidlig støtte og konkret hjælp til håndtering af eventuelle udfordringer og herigennem øget trivsel og psykisk sundhed. I de individuelle samtaler er der et særligt fokus på, hvordan familien derhjemme trives, hvilket medfører en skærpet opmærksomhed på deres muligheder for støtte. Veterancentret kigger på, hvordan kontaktbesøgene kan udvikles, så der afhængig af "enhedernes tilstand" i højere grad, end det er tilfældet i dag, kan differentieres i indsatsen.

Efter udsendelse afholdes der obligatoriske individuelle samtaler for alle soldater, som har fokus på den enkelte soldats trivsel og eventuelle behov for støtte samt familiens velbefindende. Vurderes der behov for yderligere samtale, aftales det på stedet med den enkelte soldat. Hjemkomstsamtalerne giver mulighed for at sætte ind med forebyggende og hurtig støtte til den enkelte og dennes familie. Dette både ved at styrkes soldaternes trivsel og hjemkomst til dagligdagen og familien, men også ved at fange eventuelle udfordringer på et tidligt tidspunkt. Veterancentret arbejder på at justere konceptet for hjemkomstsamtaler til også at indeholde "gruppesamtaler", der hvor det giver mening.

Samlet for den forebyggende indsats i Veterancentret bliver der stadig mere aktivt arbejdet på at øge fokus på forebyggelse på de strukturelle uddannelser i Forsvaret og ved specialstyrkerne. Udfordringerne inden for forebyggelse består overordnet set i, at tiden forud for udsendelse og tiden på lederuddannelserne generelt er presset med mange briefinger og meget indhold. Det modvirker det læringsrum, der skal til for at blive fortrolig med at anvende viden og værktøjer, som kan afhjælpe stress og styrke den mentale robusthed.

På forebyggelsesområdet er der derfor et forbedringspotentiale i forhold til at skabe mulighed for, at soldater og ledere både tidligt, men også kontinuerligt i deres karriere bliver bekendt med og tilegner sig færdigheder inden for stresshåndtering og mental træning. Ligeledes kan de forskellige indsatser i endnu højere grad end i dag have fokus på soldatens familie, så den forebyggende effekt for hele familien øges. Eksempelvis ved yderligere inddragelse af et familieperspektiv i undervisningen.

Det er vurderingen, at Veterancentret overordnet set har en helhedsorienteret og god indsats på det forebyggende område. Det anbefales derfor at fastholde de eksisterende forebyggende indsatser i deres nuværende form, dog med ovenstående opmærksomheds- og udviklingspunkter.

Forskning

I Veterancentret er der flere igangværende forskningsprojekter, som har fokus på at styrke forebyggelse. Der er blandt andet et ph.d. projekt, der gennem udvikling af et resiliensprogram undersøger, hvordan den enkelte soldats psykologiske resiliens kan styrkes. Programmet indeholder undervisning i visualisering, åndedræt, målsætning og indre dialog, som er elementer, der kan styrke robusthed. De soldater, der har deltaget i projektet, har evalueret resiliensprogrammet positivt. De samlede resultater fra projektet forventes offentliggjort primo 2021.

Et andet forskningsprojekt undersøger via maskinlæring, om algoritmer på et tidligt tidspunkt kan beregne individuelle risikoestimer for at udvikle PTSD, andre psykiske lidelser eller brug af psykofarmaka i årene efter en udsendelse med Forsvaret. Projektet er igangværende og har indtil videre afstedkommet en algoritme, der med acceptabel nøjagtighed kan vurdere individuel risiko for at udvikle PTSD i årene efter. Denne kan nu implementeres med den effekt, at indsatser til afhjælpning af psykiske problemer som følge af udsendelse kan målrettes tidligere.

Det anbefales at fastholde forskningen inden for forebyggelse af psykiske efterreaktioner. Forskningsprojekterne bidrager hver især til en øget viden om, hvordan forebyggende indsatser skal tilrettelægges, og hvem de særligt skal være fokuseret mod. Forskningen er således med til at styrke og kvalificere det fremadrettede arbejde og udviklingen inden for forebyggelse af psykiske efterreaktioner og styrkelse af robusthed. Den øgede viden om beskyttelsesfaktorer vil ligeledes kunne anvendes i rekrutterings- og fastholdelsessammenhæng.

Evaluering af aktører udenfor Veterancentret

Veterancentrets evaluering af de andre aktører på området vedrørende forebyggelse inkluderer interviews med Forsvarets Sanitetskommando og flere kontaktofficerer i forhold til deres arbejde med forebyggende indsatser. Der er interviewet fire kontaktofficerer for at få inddraget informationer fra alle tre værn i evalueringen. Evalueringen af aktørernes nuværende indsats opsummeres herunder og uddybes i bilag 1.

Kontaktofficerernes forebyggende indsats

Overordnet set er den nuværende ordning for kontaktofficerer i Forsvaret velfungerende og lever op til formålet om at støtte soldater, veteraner og deres familier før, under og efter udsendelsen samt være bindeleddet mellem Forsvaret og den udsendte medarbejders pårørende. Kontaktofficererne er med til at skabe tryghed, ro og klarhed for medarbejderen, der skal udsendes, men i særdeleshed for familierne.

Udfordringerne for ordningen hænger i høj grad sammen med, at opgaveløsningen og tiden, der er til rådighed for den enkelte kontaktofficer, er meget forskellig. Netop derfor er det et fokusområde at styrke både den enkelte kontaktofficers kompetencer men også samarbejdet på tværs af værnene, med øvrige relevante parter i Forsvaret samt med andre aktører på området. Med dette fokusområde i mente anbefales det at fastholde kontaktofficerernes forebyggende indsats i sin nuværende form.

Styrket Udvælgelse

Styrket udvælgelse foregår i et tæt samarbejde mellem Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret og skal være med til at mindske risikoen for at udsende medarbejdere, som er særligt udsatte for at udvikle psykiske efterreaktioner samt mindske risikoen for repatrieringer.

Indsatsen skal bidrage til at styrke egnethedsvurderingen forud for udsendelse, og som en del af dette er der udviklet procedurer for udveksling af nødvendige oplysninger mellem Veterancentret og Forsvarets Sanitetskommando. Proceduren blev anvendt første gang i november 2019.

De foreløbige spæde erfaringer er positive fra begge parter i samarbejdet, og der er en oplevelse af, at den forebyggende indsats over for medarbejderne kvalificeres, idet der skabes øget mulighed for, at medarbejderne får den nødvendige støtte i forbindelse med en udsendelse. I Forsvarets Sanitetskommando er tillægsinitiativet til Styrket Udvælgelse blevet implementeret, således at den styrkede helbreds-vurdering (foruden den fysiske sundhedsvurdering) indeholder en vurdering af medarbejderens mentale tilstand. Det involverer et spørgeskema vedrørende medarbejderens psykiske tilstand herunder søvnproblemer, humørændringer, sociale forhold med videre, som skal danne grundlag for vurderingen af medarbejderens psykiske tilstand. I Veterancentret er initiativet ligeledes blevet implementeret, og bemandingslisterne bliver nu kontinuerligt gennemgået med henblik på at afdække, om der er eventuelle begrænsninger eller et behov for særlig støtte til den enkelte medarbejder under udsendelsen. Der foreligger fortsat et kommunikationsarbejde omkring tiltaget, således at den enkelte medarbejder oplever "Styrket Udvælgelse" som den støtte, det er tiltænkt at være, ved både at forebygge efterreaktioner og øge sandsynligheden for at fastholde den enkelte i Forsvaret. Styrket udvælgelse anbefales fortsat på baggrund af den nuværende tilrettelæggelse.

Det er Veterancentrets vurdering, at begge indsatser lever tilfredsstillende op til de respektive formål, har fokus på relevante udviklingspunkter og spiller godt sammen med Veterancentrets indsatser med øget effekt til følge.

4.2. Mulige nye initiativer i den fremtidige indsats

På Inspirationsdagen i november samlede Veterancentret aktører fra blandt andet Forsvaret, veteranorganisationer og kommuner til en drøftelse af den eksisterende veteranindsats samt behovet for nye initiativer på området. På forebyggelsesområdet blev der identificeret to temaer, som omhandlede dels generel udvikling af undervisning og mental træning inden for forebyggelse og dels enkeltmandsudsendte og deres særlige forhold til videre kortlægning og drøftelse. Dette medførte afholdelse af tre workshops indenfor den forebyggende indsats:

1. Forebyggende undervisning
2. Mental træning
3. Enkeltmandsudsendte

Afrapporteringerne fra de enkelte workshops er vedlagt delrapporten som bilag 2. Veterancentret har gennemgået de mange faglige input og forslag fra deltagerne på workshops. Med fokus på størst mulig effekt for veteraner og familier har Veterancentret identificeret et væsentligt indsatsområde, der med fordel kan styrkes. På denne baggrund foreslås nedenstående indsatspakke jævnfør afsnit 2.2.

4.2.1. Mental træning

Drøftelserne til de tre workshops, der blev afholdt under dette fokusområde, havde en række fællesnævnerne både i forhold til, hvilke udfordringer og forbedringspotentialer der er på området men også i forhold til hvilke anbefalinger og tiltag, der kan styrke den forebyggende indsats. Den indsats, der peges på her, rummer i bredt omfang de samlede anbefalinger fra de tre workshops, som i særlig grad omhandler at styrke samarbejdet på tværs i Forsvaret samt implementere mental træning, som en integreret del i soldaternes hverdag og i undervisnings-sammenhæng (herefter benævnt militær mental træning).

Formålet med indsatsen er at forbedre den enkeltes mentale parathed til at håndtere stressede situationer for derved at styrke soldatens opgaveløsning og samtidig forebygge psykiske efterreaktioner gennem en øget robusthed. Dette skal ske ved at udvikle et koncept for militær mental træning i Forsvaret, som dels skal integreres i de nuværende uddannelser og dels skal kunne implementeres i soldaternes dagligdag. Der bliver peget netop på mental træning, da det har en dokumenteret effekt på såvel optimering af præstationer som håndtering af stress. Konceptet vil primært bestå af en train-the-trainer tilgang, hvor befalingsmænd, officerer og andet nøglepersonel i de operative enheder uddannes til at undervise soldater i konkrete værktøjer, der kan anvendes i stressede situationer. Det bliver dermed i høj grad befalingsmændene og officererne i de operative enheder, der skal inspirere soldaterne i hverdagen til at anvende stresshåndteringsteknikkerne.

Indsatsen vil bygge videre på den eksisterende undervisning i stresshåndtering og inddrage velkendte elementer som eksempelvis Operativ Stress Kontrol (se bilag 1). Der vil således være fokus på at skabe sammenhæng mellem de nuværende forebyggende initiativer og inddrage erfaringerne herfra.

Fundamentet for en optimal udnyttelse af militær mental træning er, at konceptet er forankret og anvendt så tidligt og kontinuerligt som muligt. Integrering af militær mental træning skal derfor over tid indtænkes som en naturlig del af den enkelte soldat og leders uddannelser og anvendelse under såvel øvelser som skarpe indsættelser i nationale og internationale operationer.

Foruden et konkret koncept for militær mental træning vil der også i denne indsats indgå et arbejde med at sikre et styrket fokus på forebyggelse og en prioritering af området på tværs i Forsvaret. Dette skal ske gennem en fokuseret indsats for at styrke sammenhængskraften på tværs i Forsvaret og på tværs af ledelsesniveauer, da det i de forskellige workshops blev tydeligt, at dette er en forudsætning for at sikre, at det forebyggende arbejde gennem militær mental træning styrkes bredt. Det er ligeledes en erfaring fra andre NATO-lande, at effekten af militær mental træning er afhængig af opbakning på alle niveauer. Opbakningen skal sikres ved direkte og løbende dialog og sparring med chefer og ledere. Den vil også ske via implementering af militær mental træning i lederuddannelserne. Her vil der indgå viden og redskaber til, hvordan mental træning kan implementeres og blive en naturlig del af hverdagen.

MÅLGRUPPE

Indsatsen ses primært rettet mod de fastansatte soldater samt alle ledelsesniveauer i Forsvaret. Dog vurderes det, at en tidlig indsats allerede på basisuddannelserne af værnepligtige vil kunne påvirke rekrutteringen af soldater til efterfølgende fastansættelse i Forsvaret, ligesom

det i et samfundsmæssigt perspektiv vil give de unge, der "kun" tager værnepligtstjenesten, værktøjer til håndtering af stress i deres efterfølgende studier og karriere.

TILRETTELÆGGELSE OG ORGANISERING

Mentaltræning skal være en del af den uddannelse, som gennemføres inden for Forsvarskommandoens område, og Forsvarskommandoen er dermed oveordnet ansvarlig for mentaltræning. Arbejdet ses fagligt forankret ved Veterancentret, som ansvarlig faglig myndighed for udvikling af og overordnet drift af koncept for militær mental træning, herunder udvikling af uddannelsesmaterialer. Udvikling, implementering og drift af den praktiske undervisning og efterfølgende brug af militær mental træning i den operative hverdag kan derfor kun ske i meget tæt samarbejde mellem Forsvarskommandoen og Veterancenteret. Militær mental træning skal således indgå og tilpasses de eksisterende uddannelser, der ligger under Forsvarskommandoen. Her spiller især Forsvarsakademiet og Center for Militær Fysisk Træning under Forsvarets Sanitetskommando en stor rolle, da de har det overordnede uddannelsesansvar på officers- og befalingsmandsuddannelserne samt uddannelsesansvaret indenfor den fysiske træning. Arbejdet med implementering og drift af militær mental træning vurderes derfor ikke, at ændre på det overordnede uddannelsesansvar men i stedet sikre, at udviklingen på området forankres ved den myndighed, der har de største militær psykologiske kompetencer og samtidig får mulighed for at samtænke indsatsen med erfaringer fra arbejdet med veteraner og forskning på området.

Hertil vil det være relevant at nedsætte en følgegruppe med repræsentanter fra Veterancentret, Forsvarsakademiet og Forsvarets Sanitetskommando m.v., som skal være med til at sikre kvalitet og sammenhæng. Derudover skal arbejdet med en strukturel implementering ske i tæt samarbejde med Forsvarskommandoen.

FORVENTEDE RESULTATER OG EFFEKTER

Den samlede indsats forventes at medføre en positiv ændring for arbejdet med stresshåndtering og mental træning, hvilket kan få en effekt ved færre psykisk sårede veteraner og dermed færre ramte familier. Mental træning kan bidrage til at styrke den enkelte soldats opgaveløsning og samtidig forbedre den enkelte soldats mentale robusthed til at håndtere stressede situationer. Set i et veteranperspektiv skal den forøgede robusthed bidrage til, at soldaterne bliver bedre til at håndtere den enkelte udsendelse og ikke mindst bidrage positivt til at håndtere oplevelserne efterfølgende. En øget robusthed gennem mental træning vil tillige give den enkelte soldat mere overskud til at håndtere udfordringer på hjemmefronten i samarbejde med de pårørende. På den måde har mental træning på sigt også en forebyggende effekt på udfordringer i familien.

Sekundært kan det også få en positiv effekt på fastholdelse og heraf efterfølgende rekruttering, idet mental træning bidrager til en yderligere professionalisering af den enkelte soldat. Professionalisering er en vigtig parameter i fastholdelse af dygtige medarbejdere, og styrkelse af den enkeltes robusthed og evne til at håndtere stressede situationer og heraf træffe bedre beslutninger bidrager til en sådan professionalisering. Effekten af den militære mentale træning er afhængig af rammerne for undervisningen, hvor stor opbakningen er fra chef/ledergruppen, hvor ofte man præsenteres for teknikkerne, samt hvor modtagelig den enkelte soldat er for at arbejde videre med teknikkerne. Dette er en proces, der kræver tid, opmærksomhed og særlig uddannelse, hvilket ikke tidligere har været forsøgt på struktureret vis.

Endelig så vil implementering af mentaltræning medfører, at Veterancenteret kommer tættere på Forsvarets uddannelser og operative opgaveløsning, idet samarbejdsområderne mellem Forsvarskommandoen og Veterancenteret øges.

TIDSPERSPEKTIVERNE FOR IVÆRKSÆTTELSE

Arbejdet med udarbejdelse af koncept og efterfølgende udvikling af undervisningsmaterialer vil kunne iværksættes hurtigt efter et ansættelsesforløb, idet der allerede i dag er et solidt erfaringsgrundlag ved Veterancentret fra blandt andet arbejdet med specialoperationskorpserne, PH.D.-projekt og deltagelse i NATO arbejdsgrupper. Den første periode vil have fokus på udvikling af et fagligt velfunderet koncept, som herefter kan implementeres.

RESSOURCEBEHOV

Ressourcebehovet til indsatsen vil primært være til lønsum, hvor der skal ansættes medarbejdere, som skal sikre udvikling, implementering og opfølgning. I dette arbejde vil flere af Veterancentrets nuværende psykologer bidrage særligt i udviklings- og opstartsperioden. Sekundært vil der være mindre driftsudgifter. Indsatsen forventes at koste to mio. kr.

4.2.2. Generel læring og øvrige forslag

I forbindelse med evalueringens workshops er der interessante emner, som har haft deltagerens opmærksomhed, og som er blevet drøftet. Der er lyttet til alle forslagene. De workshops, som er afholdt indenfor forebyggelsesområdet er blevet faciliteret på en måde, hvor deltagerne i fællesskab har samlet op på drøftelserne og udpeget de mest relevante pointer og anbefalinger. Foruden de mange gode bidrag drøftelserne gav til nærværende evaluering, havde de tre workshops en værdi i sig selv, da de var netværksskabende blandt deltagerne, og der blev dannet grobund for samarbejde på tværs i Forsvaret. Eksempelvis blev der indgået konkrete aftaler mellem deltagerne om videre samarbejde og erfaringsudveksling.

Nogle af de opmærksomhedspunkter og ideer, som kom frem på de tre workshops, indgår ikke direkte som en del af den præsenterede indsats "Mental træning", da der fremadrettet vil blive arbejdet videre med disse i anden sammenhæng i Veterancentret.

Dette gælder i særdeleshed en særlig tilrettelagt indsats over for enkeltmandsudsendte. Som en del af evalueringen er det kommet frem, at der generelt er uafdækket viden om denne målgruppes særlige behov for forberedelse og støtte før, under og efter udsendelse. For at kunne kvalificere indsatsen for denne gruppe er der derfor blevet peget på, at der er et behov for en større undersøgelse af enkeltmandsudsendte og deres familier, som skal belyse og bringe viden om støttebehov. Veterancentret anbefaler ikke på nuværende tidspunkt en sådan undersøgelse, da de tiltag, som ligger i indsatsen med mental træning, også vil komme enkeltmandsudsendte til gavn, og deres robusthed vil dermed blive styrket herigennem. Derudover vil der i flere af de udviklingspunkter, der yderligere er for veteranindsatsen være en særlig opmærksomhed på denne målgruppe.

Udover de overordnede drøftelser af, hvordan den forebyggende undervisning og forberedelsen inden udsendelse af enkeltmand kan styrkes, så kom der konkrete forslag og overvejelser frem, som har skabt opmærksomhed på, hvordan indholdet i den nuværende undervisning på nogle områder kan skærpes i sin eksisterende form. Eksempelvis ved i endnu højere grad at skabe bevidsthed hos den, der skal udsendes, om hvilken betydning udsendelsen kan få for familien, så den enkelte får større ansvarsfølelse for at tage samtalen med sin familie om hvil-

ke planer og aftaler, der skal være under udsendelsen. Yderligere vil der fremadrettet i undervisningen til enkeltmandsudsendte være fokus på at styrke kulturforståelse samt forberedelse af at samarbejde på tværs af nationer, sådan at udfordringer i den henseende mindskes, da det netop kan være med til at skabe belastninger i udsendelsen.

Støtte og fokus på familier og pårørende kom gentagne gange frem i drøftelserne af den forebyggende indsats. Der var blandt andet fokus på, hvordan støtten til enkeltmandsudsendtes familier kan kvalificeres og differentieres, da der er svingende fremmøde ved pårørendearrangementerne. Disse drøftelser og anbefalinger vil der blive arbejdet videre med i Veterancentrets nyoprettede Familieenhed sammen med relevante kontaktofficerer.

På en workshop kom det frem, at Organisationen for Personlig Rådgivning og Kollegastøtte i mange tilfælde kan være relevant at inddrage i et forebyggende perspektiv. Eksempelvis i situationer hvor der er behov for ekstra opmærksomhed på en soldat efter hjemkomst fra en udsendelse. Veterancentret har fokus på at styrke samarbejdet med Organisationen for Personlig Rådgivning og Kollegastøtte og vil fremadrettet indgå i dialog om snitflader og styrkelse af sammenhængen mellem forebyggende støtteindsatser.

Der vil dermed fremadrettet blive arbejdet videre med en række fokusområder, som sammen skal være med til at styrke den forebyggende indsats over for soldater, veteraner og deres familier for derved at mindske risikoen for psykiske efterreaktioner.

Bilag 1

Evaluering af veteranindsats 2020

Evaluering af nuværende indsatser

Forebyggelse af psykiske efterreaktioner

Indhold

Undervisning	1
Operativ Stress Kontrol (OSK)	3
Missionsorienteret uddannelse (MISU)	5
Kontaktbesøg i mission	7
Hjemkomstsamtaler	9
Ph.d. projekt: Udvikling af psykologisk resiliensprogram Militær Mental Træning til danske soldater	11
Forskningsprojekt om tidlig identifikation af psykisk sårbare veteraner	13
Øvrig forskning indenfor forebyggelse	15
Styrket Udvalgelse	17
Kontaktofficerernes (KTO) forebyggende indsats	20

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Undervisning
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi:
Veterancentret bidrager på forskellige niveauer på de strukturelle/formelle uddannelser i Forsvaret, der bl.a. supplerer og bygger videre på de i Veteranpolitikken og VETC-BST 400-1 beskrevne aktiviteter før, under og efter udsendelse. Dertil kommer særlige undervisningsbidrag ved SOKOM. Initiativet har til overordnet formål at skabe (bedre) rammer for god ledelse i forhold til stresshåndtering og forebyggelse samt fokus på løbende arbejdstilrettelæggelse i en inkluderende og fordomsfri kultur med henblik på at forebygge psykiske (efter)reaktioner. Ambitionen er yderligere at etablere en struktur, hvor nyeste viden om arbejdsmiljø vil komme videre i systemet under hensyntagen til de vilkår, de forskellige værn er underlagt. Herved sikres dels, at den enkelte (enhed) kontinuerlig får nyeste viden om, hvad forskningen viser er befordrende for arbejdsmiljøet og god ledelse, og dels får repeteret de faglige elementer, som det vurderes skal fastholdes. Ved at koble viden om (god) ledelse og arbejdsmiljø sammen med materialet fra det canadiske koncept – "Road to mental readiness", herunder det allerede implementerede "Operativ stress kontrol", vil den viden, der gives ved undervisning på uddannelserne, kunne bruges både individuelt og på gruppeniveau som pejlemærke for trivsel eller områder, der behøver opmærksomhed. Hvad angår bidraget til SOKOM (Jægerkorpsets og Frømandskorpsets aspirantuddannelser) vedrører bidraget undervisning i militær mentaltræning, herunder konkrete redskaber i visualiseringsøvelser, håndtering af indre dialog, målsætningsstrategier og spændingsregulering. Aktuelt bidrager Veterancentret på officersskolerne i Hæren og i Søværnet samt på MAU-uddannelsen (Værnsfælles Videreuddannelsestrin til Seniorsergent). Økonomien er ca. 15.000 kr. årligt til driftsudgifter samt ca. 0,5 årsværk.
Vurder effekten:
Undervisningen tager blandt andet udgangspunkt i Veterancentrets seneste forskningsresultater på området, der påviser, at god ledelse og løbende (retfærdig) arbejdstilrettelæggelse reducerer de belastninger, der er forbundet med en udsendelse samt mindsker risiciene for senfølger. Ved at bruge forskningsresultaterne målrettet på de strukturelle uddannelser, og ved evaluering af arbejdsmiljø i Forsvarets enheder og myndigheder, er der skabt et grundlag og rammer for, at ledere i Forsvaret har blik for stresshåndtering og psykiske efterreaktioner. Herigennem styrkes enhedernes opgaveløsning og den enkeltes mentale sundhed.
Beskriv styrker:
Et kontinuerligt fokus på et bedre arbejdsmiljø og stresshåndtering vurderes generelt som en styrke, da soldaten møder nuancer af emnet flere gange i karrieren, afhængigt af hvilket uddannelsesniveau vedkommende befinder sig på. En nøgleinteressent er Forsvarsakademiet, som har det overordnede ansvar for de strukturelle uddannelser. Der eksisterer allerede et formaliseret samarbejde, som fremadrettet bør fortsætte.
Beskriv udfordringer:
Det tager tid at implementere ny undervisning, ligesom det tager tid at revidere de retningsgivende bestemmelser på de strukturerede uddannelser. En kontinuerlig forvent-

ningsafstemning er essentiel, og processerne er sat i værk og forløber efter planen. Uddannelserne er dog generelt udfordret i forhold til besparelser i uddannelsestid, ændrede uddannelsesvilkår og akkrediteringskrav.

Da omfanget af lektioner er relativt begrænsede, vurderes risikoen for, at Veterancentrets (faglige) anbefalinger ikke kan gennemføres for lille. Det forudsætter dog en kontinuerlig grundig koordination mellem Veterancentret og øvrige interessenter.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

Veterancentret arbejder allerede med Frømandskorpset, Jægerkorpset og officersskolerne om et udvidet samarbejde om bl.a. brugen af OSK som en integreret del af deres uddannelse. Hertil er der også en voksende interesse om at uddanne såvel ledere som soldater i metoder til at øge præstationer – eksempelvis ved brugen af "The Big Four" (konceptet anvendes bl.a. af de amerikanske specialoperationskorps).

I et forebyggelsesperspektiv vurderer Veterancentret, at netop uddannelse i håndtering af stress og værktøjer til at håndtere store udfordringer og øge præstationerne – eksempelvis ved brug af "The Big Four" – kan være en vigtig parameter i at øge den enkelte soldats og leders mentale robusthed. En mental robusthed der vurderes at kunne styrke den enkelte soldats og leders håndtering af udfordringer under INTOPS og dermed reducere antallet af soldater med psykiske efterreaktioner, der kræver efterfølgende behandling.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Operativ Stress Kontrol (OSK)
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi: Veterancentret bidrager på forskellige niveauer på de missionsforberedende samt strukturelle uddannelser i Forsvaret i henhold til Veteranpolitikken og VETC-BST 400-1. Operativ Stress Kontrol (OSK) er undervisning indenfor stress og håndtering deraf. Det overordnede formål er at klæde soldaterne, og særligt lederne, bedre på til at kunne håndtere de (stress)belastninger, de selv og deres folk eventuelt møder. Undervisningen er dels funderet i teori omkring stress og dels konkrete evidensbaserede værktøjer, der kan anvendes direkte. Oprindeligt stammer konceptet fra U.S. NAVY/U.S. MARINE CORPS. Det blev indført og omskrevet til det danske system i 2014. Sidenhen er materialet løbende blevet opdateret og revideret med yderligere inspiration fra det canadiske forsvar og deres fortolkning deraf ("Road to mental readiness"). Aktuelt består materialet af en OSK-folder (opdateret 2018) og en OSK-ledelseshåndbog (opdatering i 2020), som jævnligt genoptrykkes. I OSK-folderen findes en farveskala med oversigt over forskellige faktorer i soldatens adfærd, som kan anvendes til at vurdere, hvornår den enkelte er henholdsvis kampklar, påvirket, overbelastet og ukampdygtig – og dermed hvornår og hvilken hjælp og støtte, der er behov for. Den enkelte soldat møder OSK-konceptet før, under og efter mission, hvilket gør det genkendeligt. Enkelte ledere møder konceptet på skolerne, hvor der gives en undervisning i forhold til deres særlige ansvar. Indsatsen giver den enkelte soldat konkrete stresshåndteringsværktøjer samt en ramme at kunne tale om stress ud fra. OSK-foldere og ledelseshåndbøger genoptrykkes ved behov for et mindre beløb (10-15.000 kr.). Der har ikke været genoptryk i 2019. Der har været anvendt begrænsede ressourcer i forbindelse med udvikling af folderen i 2017-2018.
Vurder effekten: Med OSK-konceptet har den enkelte soldat såvel som lederne fået et konkret redskab til at vurdere egne og andres belastninger og en guide til, hvor der kan søges støtte. Erfaringerne fra samtaler under kontaktbesøgene og hjemkomstsamtalerne viser, at den enkelte soldat i nogen grad anvender OSK i dagligdagen. Effekten vurderes netop tilfredsstillende i forhold til niveauet (tidsforbruget) på undervisningen. Veterancentret er opmærksom på, at OSK i et forebyggende perspektiv først giver fuld effekt, hvis det indarbejdes tidligt i ledernes og soldatens uddannelse. I forhold til et fælles sprog under de efterfølgende samtaler er OSK et godt værktøj.
Beskriv styrker: Styrken ved OSK er, at soldaten møder konceptet flere gange og på forskellige niveauer i løbet af karrieren i Forsvaret. OSK er et pædagogisk simpelt og intuitivt værktøj, som både kan anvendes af enkeltmand og i grupperegime. Farverne gør det genkendeligt for soldaterne og vil associere til refleksioner om stress og håndtering deraf.

Soldaten møder OSK flere gange i tjenesten og får derfor teori og anvendelse repeteret tilsvarende Forsvarets øvrige læringsprincipper med bedre integration til følge.

Beskriv udfordringer:

Udfordringerne består primært i formidlingen, og særligt på de missionsorienterede uddannelser, hvor tiden ofte er knap og undervisningen ligger i kølvandet på mange andre briefing. Det gør også, at emnet i nogle enheder bliver nedprioriteret.

OSK er ofte første gang, at soldaterne præsenteres for en måde at måle eget stressniveau og for små værktøjer til efterfølgende at kunne håndtere stress. MISU undervisningen giver således ikke mulighed for at bygge ovenpå allerede lærte kompetencer, hvorfor undervisningen i OSK primært giver mulighed for "et fælles sprog" i forhold til psykologernes efterfølgende samtaler med soldaterne.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

OSK er et integreret koncept i før/under/efter missionsaktiviteter i henhold til VETC BST 400-1, hvilket anbefales fastholdt fremadrettet.

I forhold til at udbrede og øge effekterne af OSK og andre stresshåndteringsværktøjer er det Veterancentrets vurdering, at såvel undervisning som daglig brug af principperne bør indarbejdes tidligt i både ledernes og soldaternes uddannelse.

Veterancentret arbejder allerede med Frømandskorpset, Jægerkorpset og officersskolerne om et udvidet samarbejde om blandt andet brugen af OSK som en integreret del af deres uddannelse. Hertil er der også en voksende interesse om at uddanne såvel ledere som soldater i metoder til at øge præstationer – eksempelvis ved brugen af "The Big Four" (konceptet anvendes bl.a. af de amerikanske specialoperationskorps).

I et forebyggelsesperspektiv vurderer Veterancentret, at netop uddannelse i håndtering af stress og værktøjer til at håndtere store udfordringer og øge præstationerne – eksempelvis ved brug af "The Big Four" – kan være et vigtigt parameter i at øge den enkelte soldats mentale robusthed. En mental robusthed, der vurderes at kunne styrke den enkelte soldats håndtering af udfordringer under INTOPS og dermed reducere antallet af soldater med psykiske efterreaktioner, der kræver efterfølgende behandling.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Missionsorienteret uddannelse (MISU)
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi:
Veterancentret bidrager på forskellige niveauer på de missionsforberedende uddannelser i Forsvaret i henhold til Veteranpolitikken og VETC-BST 400-1, der omhandler aktiviteter før, under og efter udsendelse. Det overordnede formål med aktiviteterne <i>før</i> udsendelse, der består af undervisning og briefing, er at klæde soldaterne og særligt lederne bedre på, til at kunne håndtere de (stress)belastninger de selv og deres folk (måske) møder i missionen eller efterfølgende. Aktuelt består bidraget af to forskellige missionsorienteret uddannelser (MISU), henholdsvis MISU A og MISU B. MISU A-undervisningen er henvendt til alle, der skal udsendes, og består af en fire timers undervisningsblok, hvor en socialrådgiver indledningsvist briefer om Veterancentrets overordnede tilbud til veteraner og deres familier, hvorefter en psykolog underviser i tre timer i teori om stress samt konkrete evidensbaserede værktøjer, der kan anvendes umiddelbart efter. MISU B-undervisningen er specifikt henvendt til lederne, da de har et særligt ansvar i forhold til stresshåndtering i deres enhed. Dertil kommer drøftelser i forhold til konflikthåndtering samt forhold overfor eventuelle repatrieringer. Som udgangspunkt er MISU B fastlagt til 2-4 timer, men afhængig af det enkelte holds størrelse og ledernes tidligere erfaring aftales forløbet fra gang til gang. Soldaterne møder dele af undervisningen (Operativ Stress Kontrol (OSK)) igen i missionen på de planlagte kontaktbesøg og senere igen til hjemkomstsamtaler, hvor der i den individuelle samtale tages udgangspunkt i OSK-folderen. Erfaringen viser, at det er hensigtsmæssigt, at der er tale om et genkendeligt koncept, som soldaten møder flere gange på forskellige niveauer i løbet af den enkelte mission og igennem karrieren. I 2019 er der gennemført MISU 26 gange med sammenlagt over 200 timers undervisning. Økonomien er ca. 10.000 kr. til driftsudgifter samt ca. 0,5 årsværk.
Vurder effekten:
Den missionsorienterede uddannelse giver først og fremmest den enkelte soldat en viden om, hvordan Veterancentret støtter op om en udsendelse. Mødet med Veterancentrets medarbejdere og dialogen om håndtering af stress, egne og familiens udfordringer under udsendelsen skaber et godt grundlag for det videre samarbejde med Veterancentrets medarbejdere. Samtidig giver den missionsforberedende uddannelse den enkelte soldat viden om konkrete stresshåndteringsværktøjer samt en ramme at kunne tale om stress ud fra.
Beskriv styrker:
Det er Veterancentrets vurdering, at mødet med Veterancentret som en del af soldaternes uddannelse forud for INTOPS er med til at skabe en relation, der i et forebyggende perspektiv er afgørende for, at såvel soldaten som ledelsen rettidigt anvender Veterancentrets kompetencer og tilbud. Veterancentrets erfaringer fra de efterfølgende kontaktbesøg og afsluttende hjemkomst-

samtaler viser, at relationen og bevidstheden allerede forud for missionen er af stor betydning for, at soldaterne eller ledelsen inddrager Veterancentret på et tidligt tidspunkt.

Erfaringerne fra samtaler under kontaktbesøgene og hjemkomstsamtalerne viser, at den enkelte soldat i nogen grad anvender OSK, som de præsenteres for på MISU. Effekten vurderes netop tilfredsstillende i forhold til niveauet (tidsforbruget) på undervisningen. Samtidig er Veterancentret opmærksom på, at OSK i et forebyggende perspektiv først giver fuld effekt, hvis det indarbejdes tidligt i ledernes og soldaternes uddannelse.

I forhold til et fælles sprog under de efterfølgende samtaler er OSK et godt værktøj.

Beskriv udfordringer:

Udfordringerne består primært i formidlingen og særligt i forhold til, hvornår på de missionsorienterede uddannelser undervisningen gennemføres. Tiden er ofte sparsom, og hvis undervisningen ligger i kølvandet på mange andre briefinger, vil læringsudbyttet ikke være optimalt. I en travl hverdag, hvor soldaten skal igennem mange briefinger forud for mission, kan MISU blive nedprioriteret.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

MISU er et integreret koncept i før/under/efter missionsaktiviteter i henhold til VETC BST 400-1, hvilket anbefales fastholdt fremadrettet.

MISU i sin nuværende form vurderes tilfredsstillende i relation til at skabe den indledende relation til soldaterne og ledergruppen. I forhold til at udbrede og øge effekterne af OSK og andre stresshåndteringsværktøjer er det Veterancentrets vurdering, at såvel undervisning som daglig brug af principperne bør indarbejdes tidligt i såvel ledernes som soldaternes uddannelse.

Veterancentret arbejder allerede med Frømandskorpset, Jægerkorpset og officersskolerne om et udvidet samarbejde om blandt andet brugen af OSK som en integreret del af deres uddannelse. Hertil er der også en voksende interesse for at uddanne såvel ledere som soldater i metoder til at øge præstationer – eksempelvis ved brugen af "The Big Four" (konceptet anvendes bl.a. af de amerikanske specialoperationskorps).

I et forebyggelsesperspektiv vurderer Veterancentret, at netop uddannelse i håndtering af stress og værktøjer til at håndtere store udfordringer og øge præstationerne – eksempelvis ved brug af "The Big Four" – kan være en vigtig parameter i at øge den enkelte soldats og leders mentale robusthed. En mental robusthed, der vurderes at kunne styrke den enkelte soldats og leders håndtering af udfordringer under INTOPS og dermed reducere antallet af soldater med psykiske efterreaktioner, der kræver efterfølgende behandling.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Kontaktbesøg i mission
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi:
Veterancentret bidrager på forskellige niveauer til soldaternes virke i Forsvaret i henhold til Veteranpolitikken og VETC-BST 400-1, der omhandler aktiviteter før, under og efter udsendelse. Det overordnede formål med aktiviteterne <i>under</i> udsendelse, der består af planlagte kontaktbesøg og evt. udrykninger ved særlige hændelser, er at forebygge og følge op på soldaternes trivsel og psykiske sundhed. Herunder ligger også en mulighed for at klæde særligt lederne bedre på til at kunne håndtere de (stress)belastninger, deres soldater (måske) har mødt/møder i missionen eller efterfølgende. Aktuelt besøges de større missionsbidrag (Afghanistan, Irak og Estland) som udgangspunkt én gang ca. midtvejs i missionen. Dertil kan komme yderligere kontaktbesøg ved behov fx ved særlige hændelser. Det gælder også på de missioner, hvor der aktuelt ikke er faste kontaktbesøg. Til hvert hold til de større missionsbidrag kobles to psykologer (kontaktpsykologer), som forud for enhedens afgang afstemmer med chefgruppen og løbende koordinerer selve kontaktbesøget. Der lægges som udgangspunkt op til obligatoriske samtaler for alle soldater. Hvis bidraget er større end 250 soldater, eller hvis andre forhold er aktuelle, er alternativet "åben klinik", hvor tilbuddet for samtale er frivilligt. Der afsættes 20 min pr. samtale og der tages udgangspunkt i en fast interviewguide, som har fokus på den enkelte soldats trivsel før, under og efter udsendelsen samt på familiens velbefindende. Vurderes der behov for yderligere samtale, aftales det på stedet med den enkelte soldat og dennes fører i forhold til det øvrige program og soldatens daglige tjeneste. Udover de individuelle samtaler kan der opstå mulighed for at give supplerende/repeterende undervisning til hele eller dele af bidraget. Endvidere gives der undervejs mulighed for uformelle samtaler, der også er med til at indikere og forebygge trivslen. Normalvis tager et planlagt kontaktbesøg ca. 10-14 dage afhængig af den operative situation og logistikken. Ved besøgets afslutning gives der en generel tilbagemelding til bidragets chefgruppe om den generelle trivsel og eventuelle opmærksomhedspunkter. Efter besøget udfærdiges en End of tour-rapport, som samler erfaringer og læringspunkter til brug for fremtidig undervisning og forebyggelse. Årligt er Veterancentret på 4-6 kontaktbesøg. Hertil kommer eventuelle yderligere kontaktbesøg som ved særlige hændelser. I 2019 blev der afholdt fire kontaktbesøg og i alt gennemført 644 samtaler med soldater i missionsområderne. Økonomien vedrører hovedsageligt rejseomkostninger på ca. 0,1 mio. kr. årligt samt 2 årsværk.
Vurder effekten:
Soldaterne kommer generelt med gode tilbagemeldinger og tilfredshed med Veterancentrets støtte ved kontaktbesøgene, hvilket kommer frem i den dialog som den enkelte psykolog har med soldaterne efter samtalerne og den afsluttende dialog med de enkelte holds ledere/chefer.

Ved brug af Operativ Stress Kontrol som måleredskab viser de seneste observationer (sidste 2 år), at med det nuværende operationsmønster og opgavekompleks er 5-10 pct. af soldaterne påvirkede under udsendelsen. Dette på trods af, at det aktuelle missionsbillede er relativt roligt sammenlignet med tidligere Irak/ISAF-missioner. Det er påvirkninger som typisk vedrører 1) dårlig ledelse, 2) mistrivsel i gruppen/enheden og 3) familie. Effekten af de individuelle samtaler under kontaktbesøgene er, at soldaterne tidligt får støtte og konkret hjælp til håndtering af eventuelle udfordringer og herigennem øges trivsel og psykiske sundhed. Det særlige fokus på, hvordan familien derhjemme trives medfører også en skærpet opmærksomhed på deres muligheder for støtte.

Endelig viser kontaktbesøgene, at Forsvaret tager det psykiske velbefindende og forebyggende tiltag seriøst, og således støtter de fleste af cheferne op om obligatoriske samtaler, hvilket har en ikke ubetydelig signalværdi.

Beskriv styrker:

Det tilstræbes, at soldaterne møder kontaktpsykologerne før udsendelse i forbindelse med den missionsforberedende undervisning, så de møder et "kendt ansigt" på kontaktbesøget, hvilket styrker tilliden til psykologerne.

Kontaktpsykologerne er en mulighed for at ventilere stort som småt med en uvildig, hvilket i sig selv har stor værdi. Psykologen kan således sammen med soldaten tidligt vurdere, hvorvidt der er behov for yderligere samtaler og støtte enten i missionsområdet, eller når soldaten kommer hjem, ligesom psykologen får blik for, hvorvidt der er en familie hjemme, der har udfordringer, og derfor har behov for støtte fra Veterancentret. Soldaten får gennem samtalerne i missionsområdet også blik for, hvad psykologer kan bruges til, og vil derfor forventeligt have lettere ved at kontakte Veterancentret ved behov senere.

Beskriv udfordringer:

Enkelte gange er der manglende forståelse for de obligatoriske samtaler i missionen, hvilket gør, at alle ikke får individuelle samtaler, og muligheden for forebyggende støtte mindskes.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

Kontaktbesøgene anbefales at fortsætte som nuværende på de større bidrag i henhold til VETC BST 400-1.

Det er Veterancentres vurdering, at kontaktbesøgene fortsat spiller en stor rolle i den forebyggende indsats. Udover samtalen med den enkelte soldat, og dermed muligheden for at følge op på udfordringer enten i missionen eller hos familien, giver kontaktbesøget også en enestående mulighed for at støtte op om ledelsen. Derfor kigger Veterancentret også på, hvordan kontaktbesøgene kan udvikles, så der afhængig af "enhedernes tilstand" i højere grad, end det er tilfældet i dag, kan differentieres i indsatsen. Veterancentret arbejder på at justere konceptet, så der veksles mellem enkeltmandssamtaler, gruppesamtaler og/eller fokus på støtten til ledelsens håndtering af stress og andre udfordringer, hvor den psykologfaglige indsats kan forebygge eller afhjælpe udfordringer i enheden.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Hjemkomstsamtaler
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi: Veterancentret bidrager på forskellige niveauer til soldaternes virke i Forsvaret i henhold til Veteranpolitikken og VETC-BST 400-1, der omhandler aktiviteter før, under og efter udsendelse. Det overordnede formål med aktiviteterne <i>efter</i> udsendelse er at forebygge og følge op på soldaternes trivsel og hjemkomst fra mission. Aktuelt består aktiviteten af en række briefing fra socialrådgivere og psykologer. Briefingerne omhandler socialfaglige forhold, som er særlige i forbindelse med en udsendelse samt de psykiske reaktioner, der kan være forbundet med det at komme hjem til en anderledes kontekst. Det fungerer samtidig som oplæg til den efterfølgende individuelle samtale. Den individuelle samtale er obligatorisk for alle soldater. Der tages udgangspunkt i en fast interviewguide, som har fokus på den enkelte soldats trivsel og eventuelle behov for støtte samt familiens velbefindende. Vurderes der behov for yderligere samtale, aftales det på stedet med den enkelte soldat. Der kan gives op til tre støttende samtaler efter hjemkomst. Såfremt der er behov for yderligere støtte vil soldaten blive inviteret til en visitationssamtale for efterfølgende drøftelse af behandlingsbehov. Hjemkomstsamtalerne udgør den afsluttende del af konceptet "før/under/efter", som er velintegreret i Forsvarets operative system. Der er en rød tråd fra den undervisning, der gives før missionen til de individuelle samtaler undervejs på kontaktpbesøget og til hjemkomstsamtalerne. Det er regimentets kontaktofficer, der sammen med bidragets nøglepersonel planlægger selve afviklingen, herunder hvornår hjemkomstbriefing og de individuelle samtaler placeres. Økonomien vedrører ca. 20.000 kr. til driftsudgifter samt 1 årsværk. Vurder effekten: Hjemkomstsamtalerne får generelt gode tilbagemeldinger fra soldaterne, hvilket kommer frem i den dialog, som den enkelte psykolog har med soldaterne efter samtalerne og den afsluttende dialog med de enkelte holds ledere/chefer. Selvom størstedelen aktuelt ikke har nævneværdige udfordringer, grundet missionernes operationsmønster, er der en kollegial forståelse for, at nogle har (haft) udfordringer af den ene eller anden karakter. Hertil kommer, at en enkelt samtale ikke er den største indgriben i soldatens tid, og nogle ser det også som en mulighed for at afmystificere det at tale med en psykolog. Ved brug af Operativ Stress Kontrol som måleredskab viser de seneste observationer (sidste 2 år), at med det nuværende INTOPS operationsmønster og opgavekompleks er 5-10 pct. af soldaterne påvirket af udsendelsen. Det er påvirkninger som typisk vedrører 1) dårlig ledelse, 2) mistrivsel i gruppen/enheden og 3) familie. Effekten af hjemkomstsamtalerne er, at soldaterne tidligt får støtte og konkret hjælp til at håndtere eventuelle udfordringer i forbindelse med udsendelsen og hjemkomst. Herigennem styrkes soldaternes trivsel og hjemkomst til dagligdagen og familien. Det særlige fokus på familiens situation medfører også en skærpet opmærksomhed på deres muligheder for støtte samt henvisning hertil.
--

Beskriv styrker:
Hjemkomstsamtalerne spiller en vigtig rolle i vurderingen af den enkelte soldats "tilstand" efter en udsendelse. I et forebyggelsesperspektiv giver det primært psykologen såvel som den enkelte soldat mulighed for at fange eventuelle udfordringer på et tidligt tidspunkt.
Beskriv udfordringer:
Enkelte gange er der manglende forståelse for de obligatoriske samtaler ved hjemkomst, hvilket kan skyldes, at det nuværende missionsbillede er relativt roligt, og de tydelige belastninger og risikofaktorer ved en udsendelse derfor ikke er ligeså nærværende. Derudover kan der for nogen stadig være en berøringsangst for at tale med psykologer, hvilket der hele tiden arbejdes med. Dette er dog en tendens, som er aftagende, idet de obligatoriske individuelle samtaler i højere grad prioriteres af Forsvaret.
Overvej det fremadrettede perspektiv:
Hjemkomstsamtalerne anbefales at fortsætte som nuværende i henhold til VETC BST 400-1. Det er Veterancentrets vurdering, at hjemkomstsamtalerne giver psykologerne den bedste mulighed for at "afslutte" en udsendelse og i et forebyggende perspektiv "få fat på" de soldater, der vurderes at have behov for efterfølgende støtte. Veterancentret arbejder pt. på at justere konceptet for hjemkomstsamtaler til også at indeholde "gruppesamtaler". Afhængig af "temperaturen" på det enkelte hold sammenholdt med erfaringerne fra de hold, hvor Veterancentret har gennemført kontaktbesøg, vurderes kombinationen af gruppesamtaler med mulighed for efterfølgende tilbud om enkeltsamtaler at kunne give samme effekt som obligatoriske enkeltmandssamtaler.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Ph.d. projekt: Udvikling af psykologisk resiliensprogram Militær Mental Træning til danske soldater
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi:

Hovedformålet med projektet er gennem udviklingen af et resiliensprogram at styrke den enkelte soldats psykologiske resiliens og derved evne til at håndtere stress. Det langsigtede mål med indførelsen af et resiliensprogram er at reducere forekomsten af stressrelaterede lidelser som følge af internationale missioner i det danske forsvar.

Sekundært er formålet med projektet at undersøge, hvilke faktorer der kan forudsige den enkeltes soldats resiliens, og hvordan Forsvarets generelle uddannelse påvirker resiliensen og dennes udvikling.

For at sikre, at det valgte program har en positiv effekt på soldaternes resiliens, bliver der i projektet indsamlet data, der kan be- eller afkræfte dette. Studiet er derfor udformet som et interventionsstudie, hvor en gruppe soldater modtager resiliensprogrammet, mens en anden gruppe ikke modtager programmet og dermed fungerer som kontrolgruppe.

Målgruppen for projektet er tjenestegørende personel i alle tre værn.

Som en del af projektet er der blevet udviklet et resiliensprogram Militær Mental Træning (MMT). Dette program vil fremadrettet kunne danne grobund for en yderligere optimering og videreudvikling på området. Yderligere er der etableret en referenceramme både videnskabeligt og erfaringsmæssigt for fremtidige initiativer i Forsvaret af denne art.

Projektet er finansieret via en merbevilling på foranledning af Forsvarsministeriets service-tjek på veteranområdet 2016. Hertil er tilknyttet 1 årsværk.

Vurder effekten:

Projektet er igangværende, men indtil videre har udviklingen af MMT afstedkommet, at andre forebyggende indsatser er blevet optimeret. Disse indsatser ses blandt andet i relation til uddannelse af soldater. Ydermere har Forsvaret opnået indsigt og viden, hvilket kan anvendes i opkvalificering af fremtidige indsatser på området.

De soldater, der har deltaget i projektet og modtaget MMT har evalueret resiliensprogrammet positivt.

Beskriv styrker:

Styrken i projektet er, at Forsvaret er inddraget i projektet, og at programmet er implementerbart. Derudover er det en styrke, at MMT kan gøres nærværende, idet undervisningen tilpasses soldaternes virkelighed og øvrige træning.

Beskriv udfordringer:

Hvis MMT eller anden forebyggende indsats skal indføres i Forsvaret, så kræver det en samlet indsats af flere aktører. Med dette menes, at MMT skal prioriteres af Forsvaret, så implementeringen drives over en bred kam i organisationen, der bevirker, at programmet indføres på tjenestestederne på linje med kursus i taktisk sanitetstjeneste eller andre programmer, hvor man skal have et Q for at kunne gøre fortsat tjeneste.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

Analyserne i forskningsprojektet og virkningen af resiliensprogrammet er i gangsat og forventes afsluttet primo 2021.

Afhængigt af de forskningsmæssige resultater kan indførelsen af MMT potentielt være med

til at reducere forekomsten af stressrelaterede lidelser samt bruges til at optimere Forsvarets Reaktionsstyrkeuddannelse, så soldaten kommer så styrket igennem uddannelsen som muligt.

Det nuværende ambition er, at MMT bliver et gennemgående koncept i Forsvaret, og at der på befalingsmands- og officersniveau uddannes personel, der kan bære programmet ud i strukturen, så programmet bliver en del af den daglige træning og uddannelse af soldater. Dette gøres ved, at programmet implementeres på sergent- og officersskolerne via Forsvarsakademiet, så det derfra kan bringes videre ud i strukturen. En anden mulighed er at lave en ækvivalent uddannelse til instruktøruddannelsen i MMT, så der på alle tjenestesteder er specialuddannet personel, der kan støtte, vejlede og uddanne. Begge ovenstående muligheder er tænkt i en "train the trainers" model, hvor Veterancentret løbende uddanner i, superviserer og videreudvikler programmet.

Såfremt forskningsprojektet viser sig at give de forventede effekter, er der store perspektiver i projektet, idet det kan styrke soldatens mentale sundhed og dermed mindske forekomsten af stressrelaterede lidelser som PTSD, angst og depressioner blandt de tjenestegørende soldater såvel i national- som i international tjeneste.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Forskningsprojekt om tidlig identifikation af psykisk sårbare veteraner
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi:

Gennemførelsen af forskningsprojektet har til formål at udvikle algoritmer. Med algoritmerne kan man på et tidligt tidspunkt beregne individuelle risikoestimer for at udvikle henholdsvis PTSD, andre psykiske lidelser eller brug af psykofarmaka i årene efter en udsendelse med det danske forsvar. Hvis projektet med succes udvikler nøjagtige algoritmer, vil de kunne implementeres til brug for mere kvalificeret og mere nøjagtig screening henholdsvis før og seks måneder efter udsendelse.

Indsatsen forløber gennem flere aktiviteter:

- indsamling og opsætning af data, herunder sammensætning af data fra forskellige registre samt spørgeskemadata
- udvikling og afprøvning af algoritmer, herunder en stor mængde af arbejde med programmering
- modelkørsler og validering af algoritmer
- afrapportering, herunder videnskabelige artikler
- fremadrettet validering og implementering

Målgruppen for indsatsen er soldater, der står foran udsendelse og veteraner, der kommer hjem efter udsendelse.

Økonomien til projektet er 1,5 årsværk.

Vurder effekten:

Projektet er igangværende, men indtil videre har det afstedkommet en algoritme, der med acceptabel nøjagtighed kan vurdere individuel risiko for at udvikle PTSD i årene efter udsendelse baseret på rutinemæssigt indsamlede data seks måneder efter hjemkomst. Denne kan nu implementeres med den effekt, at indsatser til afhjælpning af psykiske problemer som følge af udsendelse kan målrettes tidligere.

Beskriv styrker:

Den centrale nyvinning i projektet er, at der anvendes komplekse statistiske metoder i form af maskinlæring (ML). ML er en afart af kunstig intelligens og kan hjælpe med at få øje på mønstre, som ellers ikke kunne identificeres. Dvs. at det giver mulighed for at afdække risikofaktorer, der ikke tidligere er kendt til og for at kombinere disse faktorer i modeller, der kan afdække individuel risiko.

Til projektet er der tilknyttet en følgegruppe, der har repræsentanter fra flere dele af Forsvaret samt fra eksterne parter i fx psykiatrien. Herudover er der en international samarbejdspartner i projektet, den græske professor Ioannis Tsamardinos, der er ekspert i brug af ML.

Beskriv udfordringer:

Indsatsen skal ses som én af flere indsatser på forebyggelsesområdet. Dvs. at den ikke kan stå alene, men at den i kombinationen med andre tiltag vil kunne tilvejebringe nyttig information og implementeringer til gavn for daglig screeningspraksis.

Den del af projektet, der baserer sig på registerdata har den udfordring, at der er en række juridiske og etiske spørgsmål, der skal diskuteres og besvares, før en eventuel algoritme kan implementeres i praksis. Indtil videre er projektet et rent forskningsprojekt, der i første omgang skal belyse, om det er muligt at udvikle sådanne algoritmer.

Dette forskningsprojekt er yderligere hæmmet af ikke at have fuld adgang til data fra Lægemiddelstatistikregistret grundet Apotekerlovens § 11, stk. 5. Dvs. den helt nødvendige dataadgang, som forskere på universiteter og ansatte i sundhedspraksis og patientforeninger har, ikke er gældende for forskere fra Veterancentret.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

For det delprojekt i indsatsen, der baserer sig på rutinemæssigt indsamlede data seks måneder efter udsendelsen er perspektivet nu og her, at den udviklede algoritme skal implementeres og valideres yderligere. Dette vil ske i indeværende år i tæt samarbejde med de implementerede parter.

Det delprojekt, der baserer sig på registerdata skal gennemarbejdes, afrapporteres og valideres, hvorefter de ovenfor nævnte diskussioner af juridisk og etisk karakter skal finde sted, før man kan tale om evt. implementering.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Øvrig forskning indenfor forebyggelse
Aktør:	Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi: Veterancentret forsker i forebyggelse indenfor følgende emner, projekter og delprojekter: 1. Undersøgelse af hjælpesøgning ved psykiske efterreaktioner efter udsendelse. Formålet er bl.a. at identificere karakteristika for de veteraner, som på trods af symptomer på psykiske efterreaktioner alligevel ikke søger professionel hjælp. Målet er at blive bedre til at følge op på og rette tilbud til de veteraner, som i ikke så høj grad søger hjælp af sig selv. I undersøgelsen kortlægges brugen af alle psykiske sundhedsservices efter hjemkomst fra udsendelse i international mission, herunder anvendelse af egen læge, privat psykolog med henvisning, privatpraktiserende psykiater, psykiatrien, psykofarmaka, samt Forsvarets psykologer. Undersøgelsen baserer sig på en række forskningsregistre, på tal fra Forsvarets patientjournalssystem "Cosmic", samt på spørgeskemaoplysninger fra soldater udsendt med Forsvaret i perioden 1998-2016. Projektet påbegyndte den 1. august 2018 og er i dataindsamlingsfasen. Resultaterne af projektet forventes offentliggjort i 2021. Det vurderes, at Veterancentret i 2019 anvendte 0,4 årsværk på undersøgelsen. 2. Der forskes i, hvilken betydning henholdsvis traumeeksponering, PTSD og depression har for risikoen for selvmordsforsøg. Projektet er gennemført på baggrund af en kombination af Veterancentrets spørgeskemaer besvaret af veteraner 6 måneder efter hjemkomst og registre fra Danmarks Statistik. Projektet er gennemført og mangler alene publikation af en artikel. Den opnåede viden understøtter forebyggelse af selvmordsforsøg ved at vise, hvilken betydning henholdsvis traumeeksponering, PTSD og depression har for risikoen for efterfølgende selvmordsforsøg. Det vurderes, at der er anvendt 0,5 årsværk på forskningen i 2019. Projektet er gennemført som en del af Veterancentrets generelle arbejde uden selvstændigt allokerede midler. 3. Der foretages i perioden 2018-2020 et studie i, hvad der former oplevelsen af retfærdighed under mission. Studiet er igangsat i forlængelse af en tidligere undersøgelse, der viste en sammenhæng mellem oplevelsen af retfærdighed under mission og risikoen for at have PTSD 2½ år efter hjemkomst. Formålet er at kunne opnå større viden om områder, der er af betydning for oplevelsen af retfærdighed. Dette vil danne grundlag for interventioner og/eller øget viden i Forsvaret med henblik på at forebygge potentielt negative konsekvenser af udsendelse. Det vurderes, at der er anvendt 0,9 årsværk på forskningen 2019. Projektet er finansieret i perioden som en del af Forsvarsforliget 2018-2023. Vurder effekten: Ad 1. Undersøgelsen vil kunne bruges til at udpege sårbare grupper af veteraner, som ikke selv søger professionel hjælp eller som er meget lang tid om det. Dette er vigtigt, da behandling for psykiske efterreaktioner såsom PTSD er mest effektiv inden tilstanden bliver kronisk. Effekten af undersøgelsen afhænger dog af, hvilke tiltag, der kan iværksættes overfor disse grupper. Ad 2. Effekten af forskningen i selvmordsforsøg vil på sigt kunne understøtte udviklingen af metoder til at forebygge selvmord, gennem øget viden om, hvilke faktorer, der specifikt er relateret til selvmord. Ydermere kan den genererede viden anvendes af Veterancentrets psykologer. Ad 3. Øget viden om arbejdsmiljøet og specifikt oplevelsen af retfærdighed under udsen-
--

delse forventes at kunne omsættes til anbefalinger og overvejelser omkring ledelse i forbindelse med udsendelse.

Beskriv styrker:

Ad 1. Dette er den første undersøgelse af, hvad der karakteriserer veteraner, som trods symptomer på psykiske efterreaktioner efter udsendelse ikke søger professionel hjælp. Undersøgelsen kan derfor frembringe helt ny viden om veteraners hjælpesøgning.

Ad 2. Forskningen baserer sig på objektive data fra de danske registre, specifikt for et område (selvmord), som det kan være svært at opnå viden om gennem spørgeskemaer. Endvidere skriver forskningen sig ind i en tradition for selvmordsforskning på danske data, som er internationalt anerkendt.

Ad 3. Projektets kvalitative del baserer sig på interview med personel fra de nyere missioner i Irak under Operation Inherent Resolve (Hold 9 og 10). Dette sikrer, at problemstillingerne, der undersøges, lettere kan oversættes til anbefalinger, som har relevans i den nuværende militære kontekst. Idet tidligere forskning fra Veterancentret har vist, at oplevelsen af retfærdighed hænger sammen med risikoen for PTSD, kan anbefalingerne også forventes at have en forebyggende effekt på fremtidige tilfælde.

Beskriv udfordringer:

Ad 1. Indsamlingen af registerdata har været forsinket pga. ændringer i apotekerloven, som har bevirket, at Veterancentrets forskere ikke indgår i den personkreds, der jf. Apotekerlovens § 11, stk. 5, har fuld adgang til ofte helt nødvendige data fra Lægemiddelstatistikregistret, som forskere på universiteter og ansatte i sundhedspraksis og patientforeninger p.t. har.

Ad 3. Det har vist sig mere omstændeligt end forventet at indhente svar på spørgeskemaerne fra soldaterne under udsendelse. Deltagelsen i projektets spørgeskemaer har i flere tilfælde været meget lav, og disse datapunkter forventes derfor ikke at kunne benyttes, som oprindeligt planlagt.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

Ad 1. Afhængigt af de fremkomne resultater i forhold til hjælpesøgning, vil undersøgelsen kunne føre til ændringer i eksisterende praksisser indenfor opfølgning, hjemkomstarrangementer, psykologtilbud samt nye samarbejder med eksterne partnere.

Ad 2. Forskning i risikoen for selvmord og selvmordsforsøg er en vigtig del af kortlægningen af mulige konsekvenser af udsendelser. Selvom viden fra dette første projekt forventes at have den største vigtighed, vil der til stadighed være behov for viden og kortlægning på området.

Ad 3. Det kan forventes, at resultaterne af projektet kan omsættes og udbredes til Forsvaret, med henblik på at optimere oplevelsen af retfærdighed i mission. Denne faktor har tidligere vist at have sammenhæng med risikoen for PTSD. Yderligere projekter og undersøgelser samt oplæg indenfor området kan forventes at være ønsket af Forsvaret.

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Styrket Udvælgelse
Aktør:	Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret

Beskriv den nuværende indsats:

Formålet med Styrket Udvælgelse er at mindske risikoen for at udsende medarbejdere, som er særlig udsatte for at udvikle psykiske efterreaktioner samt mindske risikoen for repatrieringer.

Styrket Udvælgelse består af indsatser ved Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret og er bundet op på et tæt samarbejde her imellem.

Den 1. januar 2019 trådte den reviderede bestemmelse FKOBST FSK 906-1 Bestemmelse for helbreds-vurdering og egnetheds-vurdering i kraft, hvilket betyder, at alle medarbejdere for hvem, der er tilknyttet et helbreds-krav, skal helbreds-vurderes hvert andet år og egnetheds-vurderes ud fra kategorierne:

- Egnethed: Fuldt egnethed til alle opgaver
- Egnethed med begrænsning: Der er helbredsmæssige forhold, der giver en begrænsning i egnethed
- Egnethed med begrænsning til national tjeneste: Der er helbredsmæssige forhold, der forhindrer udsendelse.

I den styrkede helbreds-vurdering indgår udover fysisk sundheds-vurdering også vurdering af medarbejderens mentale tilstand. Et område der er blevet nuanceret i forbindelse med den nye bestemmelse og som en del af tillægsinitiativet til forligsprojekt F92 (Styrket Udvælgelse). Det involverer et spørgeskema vedrørende medarbejderens psykiske tilstand herunder søvnproblemer, humørændringer, sociale forhold med videre, som skal danne grundlag for vurderingen af medarbejderens psykiske tilstand. Peger denne vurdering på et muligt behandlingsbehov, kan Forsvarets Sanitetskommando henvise veteraner til Veterancentret. Medarbejdere uden veteranstatus henvises til behandling via egen læge.

Forsvarets Sanitetskommando kan ligeledes anmode om en psykologisk vurdering hos Veterancentret, såfremt der er usikkerhed om medarbejderens egnethed, og såfremt en sådan vurdering kan måles op imod en specifik mission og funktion.

Ved Veterancentret bliver bemandingslisterne gennemgået for, om der er medarbejdere, der står til udsendelse, som tidligere har været i kontakt med Militærpsykologisk Afdeling (MPA). Såfremt dette er tilfældet, foretages der en individuel vurdering af, om der er behov for at foretage en psykologisk vurdering i Veterancentret. Undersøgelsens formål er dels at tage stilling til den enkeltes eventuelle begrænsninger i forbindelse med den forestående udsendelse. Formålet er derudover også at afdække, om den pågældende har behov for særlig støtte under udsendelse.

Veterancentret informerer herefter Forsvarets Sanitetskommando, hvis en medarbejder, der skal udsendes, har eller har haft et forløb hos psykolog med en problemstilling, der vurderes at kunne have betydning under en udsendelse. Såfremt der vurderes at være hindringer for udsendelse, eller hvis der vurderes at være behov for særlig støtte under en forestående udsendelse, vil medarbejderen blive inddraget i kontakten til Forsvarets Sanitetskommando, der i sidste ende tager endelig stilling til egnethed.

Proceduren for udveksling af nødvendige oplysninger mellem Veterancentret og Forsvarets Sanitetskommando trådte i kraft 1. november 2019. Siden har Veterancentret gennemgået 54 sager, som er fremkommet via bemandingslisterne. Af disse har ca. 15 været kontaktet direkte til en indledende opfølgning, og tre medarbejdere har været igennem en grundig psykologisk vurdering ved en militærpsykolog. Disse tre er alle blevet vurderet egnethed til

udsendelse, den ene med et støttende, forberedende forløb, den anden med mulighed for et opfølgende forløb efter hjemkomst. Det vurderes ikke, at disse tal er repræsentative, da der endnu er tale om en indkøringsperiode.

Der anvendes 2 årsværk i Forsvarets Sanitetskommando og 0,5 årsværk i Veterancentret på indsatsen. Der har været anvendt ca. 5.000 kr. i driftsudgifter.

Vurder effekten:

Forsvarets Sanitetskommando oplever, at den nye spørgeguide, som er indført i forbindelse med den nye helbredsbedømmelse og egnethedsbedømmelse, har medført en tendens til, at der i de enkelte helbredsbedømmelser bliver afdækket flere oplysninger, og at vurderingen dermed bliver foretaget på et mere oplyst grundlag.

Ved helbredsbedømmelserne bliver der spurgt ind til familien, og der gives mulighed for at medbringe pårørende til et ekstra møde, hvis der er behov for dette. Der er her et fokus på at henvise medarbejderen og familie til rette tilbud og støttemuligheder fx gennem privatpraktiserende læge eller Veterancentret.

De veteraner, som Veterancentret har kontaktet med henblik på nærmere psykologisk vurdering og en forebyggende samtale, har generelt været positive over for henvendelsen og oplevet det som en støtte.

Beskriv styrker:

Styrken ved det arbejde, der udføres i Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret, er, at den forebyggende indsats over for medarbejderne kvalificeres, idet der skabes øget mulighed for, at medarbejderne får den nødvendige støtte i forbindelse med udsendelse, og at risikoen for repatriering og udvikling af psykiske efterreaktioner mindskes. Dermed mindskes risikoen for, at familierne får en belastet veteran hjem også.

Som beskrevet er der et samarbejde mellem Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret i forbindelse med Styrket Udvælgelse. Der bliver også samarbejdet og sparret med civile eksperter som eksempelvis psykiatere.

På længere sigt forventes det at Styrket Udvælgelse kan være med til at forebygge en hidtidig tendens til, at medarbejdere undlader at oplyse deres psykiske reaktioner og vanskeligheder ved helbredsundersøgelse, fordi de har været bekymrede for, hvordan deres karrieremuligheder kunne påvirkes. Som følge af de mere nuancerede egnethedskriterier, og at Veterancentret anlægger en forebyggende og løsningsfokuseret tilgang i vurderingen af medarbejdere med mentale helbredsproblemer, er det ambitionen, at ansatte i højere grad er åbne om deres eventuelle udfordringer. Således kvalificeres og legitimeres vurderingen af udsendelsesparathed i endnu højere grad i hele organisationen.

På sigt kan det dermed også være med til at fastholde medarbejdere i Forsvaret.

Beskriv udfordringer:

Som beskrevet er der en udfordring ved, at Forsvarets Sanitetskommando oplever, at det ikke er alle medarbejdere, som oplyser alle forhold om deres helbred. Det kan være alt fra astma til stress til alvorlige fysiske og psykiske vanskeligheder, som tilbageholdes. For nogen kan der være en oplevelse af manglende tillid til lægerne grundet bekymring for ikke at blive vurderet egnede. Dette er også et element, som fylder i forhold til Styrket Udvælgelse, da der er risiko for, at medarbejderen oplever det som et tillidsbrud, hvis Forsvarets Sanitetskommando vurderer, at Veterancentret skal inddrages. Ligeledes kan det også opleves som tillidsbrud i de tilfælde, hvor Veterancentret vurderer, at der er grundlag for en psykologisk vurdering og at videregive til Forsvarets Sanitetskommando, at der kan være hindringer for udsendelse. Når der foretages udveksling af sådanne oplysninger mellem Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret, foregår det altid med inddragelse af den enkelte medarbejder.

De oplysninger, som såvel Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret behandler i forbindelse med Styrket Udvælgelse, er personfølsomme, og der er i udviklingsprocessen og implementeringsfasen derfor et øget fokus på, hvordan de nødvendige oplysninger udveksles inden for lovgivningens rammer.

Hos Forsvarets Sanitetskommando har lægerne generelt ikke specialistkompetencer inden for det psykiske/psykiatriske område, hvorfor det er et område, som der er fokus på at styrke, så samtalerne og vurderinger kvalificeres.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

Procedurene og samarbejdet om Styrket Udvælgelse er stadig nyt og bliver løbende udviklet og tilpasset. Der foreligger derfor et udviklingsarbejde med inddragelse af praksiserfaringer.

Herudover er der også fokus på at udvikle samarbejdet mellem Forsvarets Sanitetskommando og Veterancentret. Fx er der ved at blive iværksat samarbejds møder på infirmerierne. I dette samarbejde er der ligeledes fokus på kommunikation overfor medarbejderne om Styrket Udvælgelse. Som nævnt er der risiko for, at den enkelte oplever det som et tillidsbrud fra såvel læge som psykolog, hvis der bliver vurderet behov for psykologisk vurdering hos Veterancentret. Der foreligger således et kommunikationsarbejde, så det bliver tydeligt for den enkelte, at det skal ses som en støtte for at styrke den enkelte før, under og efter en udsendelse og/eller for at mindske den enkeltes risiko for at udvikle psykiske efterreaktioner.

Særskilte fokusområder for Forsvarets Sanitetskommando:

- Øget fokus på de obligatoriske hjemkomsthelbredsundersøgelser
- Styrke fokus på samtale i helbredsundersøgelserne, så der bliver mere tid til dialog og spørgsmål
- Styrke tilliden til lægerne på infirmerierne blandt andet ved, at der i den nye bestemmelse ikke er en kobling til eventuel afskedigelse, hvis man vurderes "egnet med begrænsning til national tjeneste"
- Undersøge muligheden for differentierede helbredsundersøgelser eksempelvis ud fra alder, antal udsendelser mv.
- Nedsætte en interessegruppe med deltagere fra Veterancentret og Forsvarets Sanitetskommando med henblik på udvikling af området

Særskilte fokusområder for Veterancentret:

- Udvikle en kommunikationsstrategi til præsentation af Styrket Udvælgelse overfor medarbejdere både ved opstart af støtte- og behandlingsforløb ved militærpsykolog men også ved gennemførelse af undervisning forud for udsendelse mv.
- Løbende udvikling af metoder til valide vurderinger af mentalt robusthed og egnethed til udsendelse
- Løbende udvikling af effektive metoder til at støtte medarbejdere før og under udsendelse, så vedkommende fastholdes ikke bare i den konkrete udsendelse men også på sigt i sin funktion og uden risiko for langvarige men

Fokusområde:	Forebyggelse
Indsats:	Kontaktofficerernes (KTO) forebyggende indsats
Aktør:	Forsvarskommandoen – Hæren, Flyvevåbnet og Søværnet

Beskriv den nuværende indsats, herunder økonomi: Formålet med kontaktofficerernes arbejde er at støtte soldater, veteraner og deres familier før, under og efter udsendelsen, herunder med særlig fokus på soldater og familier, der har særlige behov. Kontaktofficererne er bindeleddet mellem Forsvaret og den udsendte medarbejders pårørende samt kontaktperson ved regimentet for medarbejdere, der har spørgsmål til forhold under udsendelsen. Indsatsen består af en række elementer som afholdelse af pårørendearrangementer, beredskabsvagt, undervisning samt løbende sparring og støtte til soldater og deres familier. Kontaktofficerernes arbejde med pårørendearrangementer vil ikke blive beskrevet yderligere her, da det evalueres særskilt (se bilag om pårørendearrangementer). Kontaktofficererne indgår i Forsvarskommandoens beredskab for udsendelse af et kontakthold i forbindelse med underretning af pårørende. Dette landsdækkende beredskab er på tilkald 24/7/365. Kontaktofficeren på tilkald kan endvidere benyttes i forbindelse med det almindelige kontaktofficerensvirke uden for normal arbejdstid. Her er det primært pårørende, der ringer, som eksempelvis gerne vil i kontakt med soldaten på grund af noget, der er sket på hjemmefronten. Det er meget afhængigt af missionen, hvor meget denne mulighed for at ringe bliver anvendt. Kontaktofficererne planlægger og afholder undervisning inden udsendelse, som forbereder medarbejderne på at skulle afsted, og de står for modtagelse og afviklingsprogram ved hjemkomst – herunder koordinering og samarbejde med Veterancentret om briefinger og hjemkomstsamtaler samt samarbejde og oplæg fra interesseorganisationer i veteranarbejdet, Organisation for Personlig Rådgivning og Kollegastøtte (OPRK), fagforeninger og frivillige organisationer. I forlængelse heraf er det også kontaktofficeren, der arrangerer og indkalder til et 3- eller 7 måneders arrangement for holdet efter hjemkomst. Ved repatrieringer er kontaktofficeren den primære kontaktperson til den repatrierede medarbejder og hjælper og støtter under hele forløbet. Det er kontaktofficererne, der sikrer overlevering til hjemlig myndighed ved hjemkomst og sikrer, at der er kontakt til Veterancentret. Såfremt medarbejderen giver samtykke, har kontaktofficeren også dialog med de pårørende og støtter dem i situationen. Kontaktofficerernes arbejde består således af en række elementer, som både støtter den medarbejder, der skal udsendes, men i særlig grad støtter familier og pårørende til udsendte. Det foregår som oven for beskrevet men også ved mindre lokale initiativer og en løbende dialog med familierne hjemme. I Flyvevåbnet er der eksempelvis oprettet en Facebookgruppe, hvor familierne kan være i kontakt med de udsendte, og der kan deles mindre og større oplevelser fra hverdagslivet både hjemmefra og fra missionerne. Her sørger kontaktofficererne også for, at nyhedsbreve fra missionerne bliver delt (til de pårørende som ikke har Facebook deles det på mail eller med post). Der er ca. 200-300 medlemmer af gruppen. Lignende grupper findes også i Hæren. Kontaktofficererne for alle tre værn mødes til et årligt seminar. Her er der fokus på orientering om nye tiltag, undervisning i relevant emner (eksempelvis kommunikation), og der trænes i, hvordan særlige hændelser skal håndteres med anvendelse af skuespillere. Derudover er der mulighed for, at kontaktofficererne kan koble sig på Joint Operation Centres øvelser i håndtering af særlige hændelser.

Yderligere deltager kontaktofficererne til lokale arrangementer, Veteranforum og støtter op om disse.

I Hæren blev der i 2019 afholdt 35 pårørende arrangementer, 10 undervisningslektioner forud for udsendelsen, 14 afviklinger og 14 3- eller 7 måneders arrangementer.

I Hæren anvendes der i alt 10 årsværk til funktionen Kontaktofficer (både forebyggende indsats og pårørende arrangementer). Én ved hvert regiment og én i Hærkommandoen. Betegnelsen kontaktofficer dækker over funktionen, men kan også varetages af en mellemleder eller en civil C300. Funktionen er en fuldtidsstilling med skråstregsfunktioner som fx presseinformationsofficer.

I Søværnet og i Flyvevåbnet er strukturen anderledes, og det er ofte en sekundær/tertiær skråstregsfunktion at være kontaktofficer. I disse to værn blev der i alt i 2019 anvendt ca. 1 årsværk på Kontaktofficersordningen.

Samlet set anvendte Forsvaret ca. 176.000 kr. i 2019 på driftsudgifter til funktionen Kontaktofficer (både forebyggende indsats og pårørende arrangementer).

Generelt oplyser Kontaktofficererne, at tidsforbruget afhænger af antal udsendelser og missioner.

Vurder effekten:

På tværs af de tre værn er der en oplevelse af, at kontaktofficersfunktionen er med til at skabe tryghed, ro og klarhed for både medarbejderen, der skal udsendes, men i særdeleshed for familierne. Tilbagemeldingerne har været, at familierne er glade for at have kontaktofficeren som indgangsvinkel til Forsvarets øvrige støttetilbud og myndigheder og for de orienteringer, der gives. Det skaber tryghed at vide, hvem der skal rettes kontakt til, og at der er mulighed for støtte, hvis behovet skulle opstå.

Foruden den direkte effekt for familierne hjemme så er en afledt effekt, at den udsendte medarbejders bekymringer for de pårørende mindskes, og at den større grad af ro og støtte til familien hjemme skaber en øget ro for den udsendte til at fokusere på arbejdet i missionen.

For de familier som har mistet en soldat, eller hvor soldaten er blevet hårdt såret, oplever kontaktofficererne, at de har været en særlig støtte i den svære situation.

Beskriv styrker:

Styrken ved kontaktofficererne er, at der med denne ordning er skabt én tydelig indgang til Forsvaret for familierne før, under og efter udsendelsen, samt at der er mulighed for at komme i kontakt og få råd og vejledning.

Kontaktofficererne er trænet til at støtte i de svære situationer og kan indgå i en anden rolle og støttefunktion end eksempelvis en chef eller ledelse. De kan eksempelvis støtte med praktisk og koordinerende hjælp i de svære situationer. De kender til de forskellige støttemuligheder.

I indsatsen er der mulighed for at tilrettelægge individuelle tiltag, så det er afstemt efter behov og efter den enkelte mission.

Kontaktofficersordning er med til at styrke samarbejdet på tværs af værnene, Veterancentret og frivillige foreninger som Familienetværket.

Beskriv udfordringer:

En af udfordringerne i indsatsen med kontaktofficererne er, at der er forskel på den enkeltes øvrige funktioner og dermed også, hvilke muligheder der er for at udfylde rollen og arbejdet som kontaktofficer. Herunder er der ligeledes stor forskel på kontaktofficerernes arbejde i de tre værn. For mange er det skråstregsfunktioner, hvor andre arbejdsopgaver også fylder, så det kan blive meget afhængig af den enkelte og af ledelsen, hvilke ressourcer der skal lægges i funktionen.

I nogle tilfælde kan det også være en udfordring at få familierne til at deltage i forskellige arrangementer. Eksempelvis er pårørendearrangementerne til enkeltmandsudsendte udfordret på antal deltagere, og i Flyvevåbnet har man i samarbejde med Veterancentret forsøgt at oprette samtalegrupper for børn og unge i forbindelse med forældrenes udsendelse. Det har dog ikke været muligt, idet man har fået for få tilmeldinger fra familier med børn og unge.

Overvej det fremadrettede perspektiv:

I Forsvaret er der et løbende fokus på medarbejderne og særligt familiernes behov og ønsker til støtte, så tilbuddet bedst muligt imødekommer det, der skal til for, at forberedelsen og hjælpen før, under og efter udsendelsen er bedst mulig.

Der er et generelt fokus på at styrke samarbejde på tværs af værnene og med relevante parter i Forsvaret som OPRK og Veterancentret samt med frivillige organisationer og andre relevante parter. I forlængelse af dette er der ligeledes et fokus på at sikre overgange mellem de tre værn samt sikre overlevering ved enkeltmandsudsendte.

Der er også et fokus på at sikre, at kontaktofficererne har den nødvendige uddannelse og værktøjer til at støtte medarbejderen, der udsendes og dennes familie. Nuværende fokus for udvikling er kommunikation og samtaleteknikker, viden om støttemuligheder, repetition af procedure ved sårede og dødsfald.

I Søværnet er man i gang med at udvikle en specifik stilling, der har særlig fokus på at støtte veteraner, som er fysisk eller psykisk såret fra udsendelse.

Bilag 2

Evaluering af veteranindsats 2020

Fremadrettede indsatser drøftet på workshops

Forebyggelse af psykiske efterreaktioner

Indhold

Mental træning.....	1
Forebyggende undervisning	4
Enkelt mandsudsendte	7

Fokusområde:	Forebyggelse
Tema:	Mental træning
Deltagende aktører:	Forsvarskommandoen, Forsvarets Sanitetskommando, Specialoperationskommandoen (repræsenteret ved staben, Jægerkorpset og Frømandskorpset), Forsvarsministeriet, Veterancentret

Beskrivelse af temaet:
Formålet med workshoppen var at drøfte, hvordan mental træning i Forsvaret kan bidrage til at styrke den enkelte soldats opgaveløsning og samtidig forbedre den enkelte soldats mentale parathed til at håndtere stressede situationer. Set i et veteranperspektiv skal den forøgede robusthed bidrage til, at soldaterne bliver bedre til at håndtere den enkelte udsendelse og ikke mindst bidrage positivt til at håndtere oplevelserne efterfølgende. En øget robusthed gennem mental træning vil tillige give den enkelte soldat mere overskud til at håndtere udfordringer i hjemmet i samarbejde med de pårørende. Således har mental træning på sigt også en forebyggende effekt på udfordringer i familien. Drøftelserne på workshoppen tog udgangspunkt i nuværende projekter og erfaringer, som ledte videre til mere konkrete forslag og anbefalinger. For nuværende arbejdes der med mental træning forskellige steder i Forsvaret. Veterancentret er i gang med et ph.d. projekt, hvis formål er gennem et resiliensprogram at styrke den enkelte soldats psykologiske resiliens og derved evne til at håndtere stress. Målgruppen for projektet er tjenestegørende personel i alle tre værn, og i projektet bliver der udviklet, afprøvet og evalueret et evidensbaseret robusthedsprogram tilpasset Forsvaret. Ph.d. projektet forventes afsluttet i sidste halvår af 2020. Herudover arbejder specialstyrkerne med coaching og mental træning i forbindelse med selektion og uddannelse. Over de næste år udvikles dette samarbejde med Veterancentret yderligere. Derudover indgår der flere elementer af mental træning i den undervisning, som Veterancentret afholder før, under og efter udsendelse. Eksempelvis arbejdes der med konkrete redskaber i visualiseringsøvelser, håndtering af indre dialog, målsætningsstrategier og spændingsregulering. I 2020 er der opstartet et projekt i Flyvevåbnet i samarbejde med Veterancentret, hvor et koncept med train the trainer for befalingsmænd og værnepligtige afprøves. For yderligere henvises til bilag til denne delrapport "Undervisning" samt "Ph.d. projekt: Udvikling af psykologisk resiliensprogram Militær Mental Træning til danske soldater". Resultatet af workshoppen er en række konkrete forslag til nye tiltag på forebyggelsesområdet.
Effekt:
Mental træning giver konkrete redskaber til at styrke evnen til at håndtere stressende og udfordrende situationer, hvilket fremmer den enkeltes præstationer, øger robustheden og kan medføre en større trivsel. Der vil dermed være en direkte effekt i det operative. Det vil også have effekt i de sammenhænge, som den enkelte soldat er en del af udenfor Forsvaret eksempelvis i familielivet. Styrkes en soldat mentalt, så vil det dels give et generelt større overskud. Det vil også mindske risikoen for psykiske skader, hvilket begge vil have en positiv indvirkning for familien og de pårørende. Ligeledes vil mental træning være en faktor i forhold til fastholdelse og rekruttering, idet det dels kan være med til at fastholde medarbejdere, som får en ekstra dimension på det at være soldat ligesom, det kan være med til at rekruttere til de forskellige uddannelser.

Styrker:

Mentaltræning anvendes i dag i større og større omfang ved uddannelse af topledere såvel som ved uddannelse/træning af atleter, hvad enten der er tale om individuelle eller holdbaserede sportsgrene. Fælles for dem begge er ønsket om at øge evnen til at præstere under pres. Det er ligeledes kompetencer, der i høj grad efterspurgtes hos den enkelte soldat og leder i Forsvaret i relation til specielt håndtering af opgaven som udsendt.

Der var ved workshoppen bred enighed om, at den øgede robusthed, og dermed evne til at håndtere stressede situationer/perioder, også kommer den enkelte soldats pårørende til gode – både i forbindelse med udsendelserne til INTOPS såvel som i forbindelse med håndtering af stressende perioder under den daglige tjeneste.

I veteranperspektivet spiller det en særlig stor rolle, at en øget robusthed og forbedret evne til at håndtere stress vurderes at kunne forebygge PTSD og have en positiv effekt på håndtering af PTSD.

Det vil være en stor styrke, såfremt der udvikles og implementeres et koncept og et program for mental træning på tværs af Forsvaret. Det vil være med til at skabe en fælles forståelse og et fælles sprog for robusthed og forebyggelse, som vil styrke såvel implementering som anvendelse af konkrete værktøjer.

De nuværende erfaringer viser, at de færdigheder, som soldaterne lærer på nuværende tidspunkt, efterfølgende anvendes individuelt både i forhold til hvilke værktøjer og i hvilke situationer, det anvendes, og dermed skaber det mulighed for individuelle løsninger.

Arbejdet med mental træning skal samtænkes med den nuværende undervisning på forebyggelsesområdet, ligesom det kan integreres med øvrige undervisningselementer og projekter i Forsvaret. Eksempelvis var der på workshoppen stor enighed om, at elementer kunne integreres med den fysiske træning og om muligt indtænkes i de kommende ændringer for de fysiske basiskrav.

I et eventuelt implementeringsarbejde vil det også være muligt at trække på erfaringer fra implementering af andre nye tiltag i Forsvaret eksempelvis Center for Militærfysisk Træning.

Udfordringer:

På workshoppen var der bred enighed om, at der er udfordringer forbundet ved at implementere større og tidskrævende projekter og nye koncepter. Derfor var der på workshoppen fokus på at implementere mentaltræningen så tidligt som muligt i uddannelsesforløbene på såvel sergent- som officersskolerne. På den måde får sergent- og officersgruppen en tidlig erfaring med egen mental træning og får dermed et godt grundlag for at tænke mental træning ind i den efterfølgende uddannelse- og øvelsesaktivitet.

Der blev på workshoppen peget på, at en af de største udfordringer ved at iværksætte tiltag i forhold til mental træning er, at der vil være behov for stor ledelsesopbakning for at sikre, at det får det nødvendige fokus og prioritering i hele Forsvaret. Det vil således kræve, at ledelse fra forskellige niveauer inddrages fra start og løbende er med i processen.

Det er derfor ikke nok, at der kun undervises i mental træning på de strukturbestemte uddannelser. Der er også behov for, at mental træning og værktøjer til håndtering af stress indarbejdes i uddannelser og kurser (eksempelvis strategisk ledelse) for Forsvarets chefgruppe – ligesom det er tilfældet ved nogle af de største danske virksomheder. Mental træning og anvendelse af værktøjer til håndtering af stress og forøgelse af præstationer skal være en integreret del af Forsvarets virksomhedskultur i lighed med den fysiske træning.

I forlængelse af dette vil der være behov for at arbejde med at ændre holdningen i Forsvaret til mental træning og effekten af dette.

Fremadrettet perspektiv:

På baggrund af de faglige diskussioner blev følgende nye tiltag foreslået:

Udvikling af et koncept for mental træning

På workshopen var der en bred enighed om, at det er vigtigt at arbejde videre med mental træning i Forsvaret og udvikle et konkret koncept for dette. Samlet blev der peget på, at for, at dette skal lykkes, så er der behov for, at der er én myndighed, som har det overordnede ansvar for implementering af mental træning, og at dette vil være bedst funderet i Veterancentret, som har fagligheden på området. Dette vil dog skulle ske i et tæt samarbejde med den øvrige del af Forsvaret, og konceptet vil skulle indgå og tilpasses de eksisterende uddannelser, der ligger under Forsvarskommandoen. Her vil især Forsvarsakademiet og Center for Militær Fysisk Træning under Forsvarets Sanitetskommando spille en stor rolle, da de har det overordnede uddannelsesansvar på officers- og befalingsmandsudannelserne samt uddannelsesansvaret indenfor den fysiske træning. Hertil vil det være relevant med en følgegruppe med repræsentanter fra Veterancentret, Forsvarsakademiet og Forsvarets Sanitetskommando mv.

Umiddelbart er det vurderingen, at det vil kræve tilførsel af fire årsværk i Veterancentret, som skal anvendes til at sikre udvikling, implementering og opfølgning. Herunder skal der arbejdes med en strukturel implementering, som skal ske i tæt samarbejde med Forsvarskommandoen.

Derudover kom der en række konkrete forslag til et eventuelt kommende koncept:

- Udvikle basisuddannelser i mental træning på forskellige niveauer (eksempelvis A, B, C).
- Udvikle koncept for "train the trainer", som eksempelvis gøres obligatorisk for befalingsmænd.
- Fast undervisning om mental træning på lederuddannelser (alle niveauer).
- Fast undervisning om mental træning på stående uddannelser.
- Indarbejde i eksisterende strukturer herunder opmærksomhed på forskelle i de tre værn.
- Fokuser på tre forskellige niveauer – individ, gruppe, organisation.
- Indarbejde i eksisterende og samtænke med allerede eksisterende mental træning og dele, som læner sig op af dette for at skabe genkendelighed eksempelvis Operativ Stress Kontrol og Center for Militærfysisk Trænings anvendelse af farveskalaer.
- Kontinuerlig træning og øvelse i hverdagen, herunder anvendelse af mental træning i stressede situationer og sammen med den fysiske træning.
- Sikre det er praktisk anvendeligt under operative forhold.
- Fokuser på kommunikation herunder en opmærksomhed på udseende, retorik mv.
- Anvende elektroniske elementer som app, videoer, podcast og Forsvarets Elektroniske Skole.
- Anvende forskellige læringsstile.
- Inddrage forskellige elementer, som påvirker det mentale helbred eksempelvis kost Fokuser på evaluering og vidensopsamling eksempelvis måle effekt og soldaternes mentale helbred.

Fokusområde:	Forebyggelse
Tema:	Forebyggende undervisning
Deltagende aktører:	Forsvarskommandoen, Forsvarsakademiet, Centralfor- eningen for Ståpersonel, Forsvarsministeriet, Veteran- centret

Beskrivelse af temaet:	
Formålet med workshoppen var at drøfte den nuværende forebyggende undervisning, samt hvordan denne styrkes. Undervisning og forberedelse er en essentiel del af veteranindsatsen omhandlende forebyggelse af psykiske efterreaktioner og reducere af risikoen for, at udsendte kommer hjem med psykiske efterreaktioner. Temaer der blev drøftet på workshoppen havde baggrund i Inspirationsdagen og var: • Hvordan samarbejdet på området kan styrkes på tværs i Forsvaret • Hvilke forskellige undervisningsaspekter og værktøjer, der kan udvikles • Hvilken betydning tabuisering og arbejdsmiljø har i arbejdet med forebyggelse. Veterancentret bidrager på forskellige niveauer med undervisning på de strukturelle uddannelser i Forsvaret, som har til formål at styrke soldaternes mentale robusthed under udsendelse samt forebygge psykiske efterreaktioner. Dertil kommer særlige undervisningsbidrag ved Specialoperationskommandoen. Undervisningen er dels funderet i teori omkring stress og dels i konkrete evidensbaserede værktøjer, der kan anvendes direkte. Fokus er på at klæde den enkelte soldat og leder bedre på til at kunne håndtere de (stress)belastninger, de selv og deres folk kan møde i missionen eller efterfølgende. Fokus er ligeledes på at styrke rammerne for god ledelse i forhold til stresshåndtering og forebyggelse. Dette gøres blandt andet ud fra konceptet Operativ Stress Kontrol (OSK). Bidraget til Specialoperationskommandoen vedrører undervisning i militær mentaltræning, herunder konkrete redskaber i visualiseringsøvelser, håndtering af indre dialog, målsætningsstrategier og spændingsregulering. For yderligere om den aktuelle forebyggende undervisning henvises til bilag til denne delrapport "Undervisning", "Missionsorienteret uddannelse" samt "Operativ Stress Kontrol". Resultatet af workshoppen er en række konkrete forslag til nye tiltag på forebyggelsesområdet.	
Effekt:	
På workshoppen blev det drøftet, at der er en oplevelse af at det har en positiv indvirkning i de tilfælde, hvor Veterancentret er i tæt kontakt med cheferne og de hold, der skal udsendes, så de har kendskab til hinanden. Effekten af dette er, at både soldater og chefer kontakter psykologerne tidligere ved udfordringer. Der er eksempler på chefer, der tidligt i udsendelsen får kontaktet psykologerne ved udfordringer og bekymringer for en udsendt. Dette mindsker risikoen for repatrieringer og styrker mulighederne for at støtte op om/hjælpe de pårørende hjemme i Danmark.	
Styrker:	
Det er en styrke i de tilfælde, hvor der skabes et kontinuerligt fokus på stresshåndtering og mental robusthed, da soldaten dermed møder nuancer af emnet flere gange i karrieren afhængigt af, hvilket uddannelsesniveau vedkommende befinder sig på. Her er konceptet Operativ Stress Kontrol (OSK) et eksempel på, hvordan der gentagne gange skabes et fælles sprog at tale ud fra. Der var dog en bred enighed blandt deltagerne i workshoppen om, at samarbejdet på tværs i Forsvaret kan og skal styrkes på det forebyggende område. En samtænkning mel-	

lem undervisning og projekter i Forsvarets Sanitetskommando, Forsvarsakademiet, Forsvarskommandoen, Forsvarsministeriets Center for Arbejdsmiljø og Veterancentret vil kvalificere og udbygge den forebyggende undervisning. Her vil det være relevant at være opmærksom på, hvordan allerede eksisterende strukturer, som arbejdsmiljøorganisationen eller samarbejdsorganisationen, kan være med til at støtte op om forebyggelse og få det ud af klasselokalerne og ind i hverdagen.

Konkret på workshoppen blev der aftalt, at Forsvarsakademiet inviterer Veterancentret på en kommende øvelse for at afklare, hvordan det kan give effekt at indarbejde elementer/øvelser under forebyggelse i eksisterende undervisning.

Udfordringer:

Udfordringerne i forhold til forebyggende undervisning hænger i høj grad sammen med det pres, der i forvejen eksisterer på de forskellige uddannelser i Forsvaret. Eksempelvis er undervisning i ledelse på masteruddannelsen blevet reduceret. Det vil derfor være en udfordring at få nye undervisningsdele ind.

Såfremt der skal ændres på indholdet i uddannelserne fremadrettet og tilføjes undervisning om forebyggelse, så er det vigtigt at have en opmærksomhed på, at der er forskel på de akkrediterede uddannelser og efteruddannelser, og hvilke krav der stilles til, hvordan indhold kan ændres. Ved de akkrediterede uddannelser er det aftalepanelet, der afgør indholdet, hvilket er en længerevarende proces og derfor kræver fokus og påvirkning af området over længere tid. Indholdet i efteruddannelserne skal derimod ikke indover aftalepanelet, så ændringer her vil hurtigere kunne gennemføres end ved de akkrediterede uddannelser.

Herudover er der en generel udfordring ved, at den enkelte soldat ofte først stifter bekendtskab med stresshåndtering og undervisning, der skal styrke den mentale robusthed, på den missionsorienterede uddannelse. Dette er et tidspunkt, hvor soldaterne i forvejen er pressede af forberedelserne til den kommende udsendelse, og hvor de modtager meget information på kort tid, hvilket mindsker efterfølgende anvendelse af det lærte.

Fremadrettet perspektiv:

På baggrund af de faglige diskussioner blev følgende nye tiltag foreslået:

Nyt uddannelseskoncept for mental træning

Som beskrevet var der på workshoppen en stor enighed om at styrke samarbejde om forebyggelse på tværs i Forsvaret. Der var ligeledes en enighed om, at der er et behov for, at forebyggelse og undervisning i mental robusthed skal ind i uddannelsesforløbene langt tidligere end det sker i dag, samt at der er behov for viden og opdeling på alle niveauer i Forsvaret.

På workshoppen blev der drøftet muligheder for at implementere undervisning om stresshåndtering og mental robusthed i allerede eksisterende strukturer, undervisning og i dagligdagen. Dette var dels ud fra et perspektiv om, at jo mere det bliver integreret som en generel del af det at være i Forsvaret, desto mere effektivt bliver det, men også i lyset af at soldaternes tid i forvejen er presset særligt på de forskellige uddannelser. Såfremt det i højere grad bliver en del af soldaternes hverdag at træne mental robusthed, bliver det også mere anvendeligt for soldaterne, da det bliver mere tydeligt, hvornår og hvordan det kan anvendes i pressede situationer i såvel det daglige arbejde som under udsendelse. Redskaberne kan ligeledes bruges til at håndtere sin egen og familiens stress ved udsendelse. Her blev talt om at hente inspiration fra det nye koncept for mikrotræning i Forsvaret og implementeringen af dette samt at samtænke det med det forløb, der på nuværende tidspunkt foregår med at integrere arbejdsmiljø i undervisningen.

I forlængelse heraf blev det ligeledes drøftet, at der er behov for, at soldaterne møder forebyggende undervisning langt tidligere i deres karriere i Forsvaret, så det ikke først er i

forbindelse med den missionsorienterede uddannelse, at soldaterne stifter bekendtskab med dette. Som eksempel blev det diskuteret, at undervisning allerede for værnepligtige kan have en sekundær effekt ved, at soldaterne oplever at få noget andet og mere med sig i Forsvaret, hvilket kan styrke fastholdelse og på sigt rekruttering.

Herudover blev undervisningskoncepter drøftet, og det blev diskuteret, hvordan den klassiske klasselokaleundervisning kan suppleres med andre læringsformer. Her arbejder Forsvarsakademiet eksempelvis med en digitaliseringsstrategi blandt andet med inddragelse af e-learning forud for undervisningen, så selve undervisningen kan bruges til at træne og øve det lærte. I dette var der også en drøftelse af muligheder for at integrere lærte stresshåndteringsværktøjer i undervisning, der ellers har et andet fokus.

Drøftelserne i workshoppen viste, at der er behov for viden hos og bred opbakning fra chefer og ledere på alle niveauer. Kun derigennem kan soldaternes mentale robusthed styrkes og risikoen for psykiske sårede veteraner mindskes. Samtidig reducerer det belastningen for såvel den enkelte som dennes familie. Det er væsentligt at få ledelsen til at gå forrest og vise engagement for, at det bliver et prioriteret område. Der skal i dette fokuseres på såvel individ, team og ledelse, samt hvordan det sikres, at viden kommer igennem de forskellige niveauer (både fra leder til menig og omvendt). Det vil både være i direkte og løbende dialog og i sparring med chefer og ledere. Derudover skal det implementeres i lederuddannelserne, så lederne får viden og redskaber til, hvordan det kan implementeres, så det bliver en naturlig del af hverdagen.

Der er behov for at få skabt en struktur om den forebyggende undervisning, så der eksisterer et generisk uddannelsesprogram, som kan tilpasses og nuanceres til hvert værn. Her kan der med fordel arbejdes ud fra tre forskellige kontekster – basisuddannelse (generel stresshåndtering og robusthedstræning), INTOPS samt ledelse.

Workshoppen pegede derfor mod en anbefaling om at bibringe ressourcer til Veterancentret med henblik på at få en fokuseret indsats mod at styrke samarbejdet på tværs i Forsvaret og på tværs af ledelsesniveauer. En umiddelbar vurdering er, at det vil kræve minimum to årsværk, som primært skal anvendes til at udvikle og drifte et uddannelseskoncept, der i højere grad end i dag bidrager ind i såvel befalingsmands- som officersuddannelserne.

Det er Veterancentrets faglige vurdering, at de ekstra årsværk vil kunne medføre en positiv ændring på arbejdet med stresshåndtering og mental træning, hvilket som nævnt kan få en effekt ved færre psykisk sårede veteraner og dermed færre ramte familier. Sekundært kan det også få en positiv effekt på fastholdelse og rekruttering, da det kan være med til, at den enkelte ønsker og magter at blive i Forsvaret, ligesom det kan styrke renomméet.

Det er Veterancentrets vurdering, at der er behov for denne indsats, såfremt det forebyggende arbejde skal styrkes bredt, og implementeringen sikres.

Fokusområde:	Forebyggelse
Tema:	Enkeltmandsudsendte
Deltagende aktører:	Forsvarskommandoen – Kontaktofficerer, Enkeltmandsuddannelseskantoret, Forsvarskommandoen – Udviklings- og Planlægningsstaben, Forsvarsakademiet – Forsvarets sprogskole, Forsvarsministeriet, Veterancentret

Beskrivelse af temaet:

Formålet med workshoppen var at drøfte, hvordan man styrker indsatsen over for enkeltmandsudsendte og deres familier. Soldater, der udsendes som enkeltmand, er i en særlig situation, som kræver en særlig opmærksomhed. Workshoppen var struktureret ud fra tre perspektiver i forhold til udsendelsen henholdsvis:

- Før
- Under
- Efter

Forsvaret udsender hvert år personel, som ikke er en del af et hold, men som derimod bliver udsendt som enkeltmand. Enkeltmandsudsendelserne er kendetegnet ved at være meget forskellige, idet udsendelserne er til mange forskellige missioner, da funktionerne spænder bredt. Derudover kan man som enkeltmandsudsendt komme afsted under forskellige vilkår – som et supplement til ét hold; som en del af flere enkeltmandsudsendte, der udsendes til samme sted eller som enkeltmand til en mission, hvor der ikke er andre danske soldater til stede. Yderligere udsendes der både personel som enkeltmand, der er fastansat i Forsvaret samt personel, der ansættes på korttidskontrakt eksempelvis befalingsmænd og officerer fra reserven.

Enkeltmandsudsendte er ofte ældre end gennemsnitsalderen på holdene. Det skyldes som udgangspunkt stillingernes karakter, der ofte er placeret i hovedkvarterer eller lignende, og de kræver som regel kompetencer fra et længerevarende hjemligt tjenesteforløb.

Strukturerne og behovet for støtte før, under og efter mission til enkeltmandsudsendte, er derfor også meget differentierede og individuelle. Det kræver derfor en særlig opmærksomhed på denne gruppe. Dette kom både frem via praksiserfaringer til Inspirationsdagen i november 2019, men er også tydeligt via forskning, som viser, at social støtte er en central beskyttelsesfaktor for udvikling af PTSD. En faktor som enkeltmandsudsendte netop er særlig udsatte på qua deres funktion i at være udsendt uden social støtte fra et hold. Dermed er det relevant at kigge ind i såvel forebyggelse som støtte til denne målgruppe og deres familier før, under og efter udsendelsen.

For nuværende forberedes enkeltmandsudsendte forud for udsendelsen igennem enkeltmandsuddannelsen, som består af tre ugers kursus forud for udsendelsen, hvoraf første uge omhandler praktiske forhold, anden uge at sikre de rette kvalifikationer er opfyldt, og på den tredje uge trænes skydning. Hertil indgår i uddannelsen missionsforberedende undervisning ved Veterancentrets socialrådgivere og psykologer.

Efter udsendelsen er der et afviklingsforløb med blandt andet hjemkomstsamtale hos Veterancentrets psykologer. Et andet element er erfaringsoverdragelse fra de, der har været udsendt til de, der skal overtage.

Resultatet af workshoppen er en række konkrete forslag til nye tiltag på forebyggelsesområdet.

Effekt:

Enkeltmandsuddannelsen og den praktiske håndtering af disse udsendelser har løbende været under udvikling og revision. Den seneste større justering skete i forbindelse med flytning af uddannelserne fra Vordingborg til Aalborg. Her er uddannelserne i dag samlet

ved Enkeltmandsuddannelseskontolet, hvilket har fungeret tilfredsstillende. Pårørendearrangementer for enkeltmandsudsendte er ligeledes samlet hos én kontaktofficer (KTO), hvilket medfører at viden om de særlige forhold, der gør sig gældende for familier til denne målgruppe centrerer og effekten er, at støtten dermed bliver kvalificeret til gavn for de pårørende.
Styrker: Støttefunktionen, der er blevet lagt i Enkeltmandsuddannelseskontolet, virker efter hensigten ved at samle tilrettelæggelse af enkeltmandsuddannelsen, pårørendearrangementer samt støtten til praktiske forhold. Samarbejdet med Enkeltmandsuddannelseskontolet ud til resten af Forsvaret er løbende under udvikling og er eksempelvis i den seneste tid blevet styrket med Flyvevåbnet. Til workshoppen var der ligeledes fokus på samarbejde, hvor der blev skabt en opmærksomhed på at styrke samarbejdet med Forsvarets Sprogskole. På pårørendearrangementerne har der vist sig at være en særlig styrke at samle de, der skal udsendes som enkeltmand og deres familier, så de kan blive klædt på til netop den situation, de står i, og der samtidig kan ske en uformel erfaringsudveksling mellem familierne.
Udfordringer: På workshoppen blev der drøftet flere udfordringer ved forholdene om enkeltmandsudsendte før, under og efter udsendelsen. <i>Før</i> Der var en række elementer som omhandlede, hvordan de enkeltmandsudsendte forberedes bedst muligt inden udsendelsen på de udfordringer, som de kan opleve: • Bevidstheden hos den der skal udsendes som enkeltmand om, hvilken betydning udsendelsen kan få for familien, kan tydeliggøres yderligere i forberedelsen. Således får den enkelte større ansvarsfølelse for at tage samtalen med sin familie om, hvilke planer og aftaler der skal være under udsendelsen. • For de enkeltmandsudsendte, der oplever at være udsendt som eneste dansker, kan undervisning i kulturforståelse og forberedelse på samarbejde på tværs af nationer styrkes, så udfordringer i den henseende mindskes. Samarbejdsudfordringer kan være med til at skabe belastninger i udsendelsen. • Enkeltmandsuddannelsen fungerer som nævnt overordnet set, men der er mange briefing på kort tid herunder om stresshåndtering og mental forberedelse, hvilket mindsker indlæringsmulighederne. Det kan derfor være relevant at se nærmere på, om noget information kan gives på anden vis og herigennem styrke fokus og opmærksomheden på den forebyggende undervisning. Herudover var der en række drøftelser, som omhandlede strukturelle vilkår og forhold, der kan være med til at skabe udfordringer for enkeltmandsudsendte og forstærke følelsen af at være alene: • Der er ikke en tydelighed over, hvem der er den ansvarlige hjemlige myndighed over for den enkelte, hvilket medfører uklarheder og manglende forpligtigelse fra en overordnet. • I tilfælde hvor flere enkeltmandsudsendte er udsendt til samme mission, kan der skabes større sammenhæng og fællesskab ved tydeligt at give kommandoen til eksempelvis ældste danske officer (ÆDO). Det kunne blandt andet medføre en større koordinati-on, så de udsendte fx kunne komme på enkeltmandsuddannelsen samtidig. • Nogle enkeltmandsudsendte bliver meldt ind meget tæt på udsendelse, hvilket skaber en udfordring i at få tilhørsforhold til de øvrige, der skal udsendes.

- Der er behov for, at den afgivende myndighed og den enkelte chef/leder prioriterer, at soldaten får kvalifikationer og mulighed for at forberede sig til udsendelsen i tilstrækkelig grad, hvilket ikke altid er tilfældet. Der er en særlig udfordring i forhold til de enkeltmandsudsendte, der er ansat på korttidskontrakt i forbindelse med udsendelsen. Her er der i særlig grad behov for en forståelse hos deres nærmeste leder/chef og virksomheden generelt.
- Der er generelt særlige udfordringer i forhold til ikke-ansatte, som skal have tid fra civile arbejdspladser til at blive forberedt til udsendelsen.

Som et sidste element blev støtten til familierne drøftet med særlig fokus på pårørende-arrangementer:

- Der er et småt fremmøde ved pårørendearrangementer til enkeltmandsudsendte, hvorfor der er behov for at skabe en synlig værdi af at deltage. Herunder kan der laves særskilte tilbud til børn og unge, der deltager. Det kunne derfor også her være relevant at se nærmere på, om der med fordel kan suppleres med andre formidlingsformer, så familierne kan få informationer via eksempelvis videoer, spil og lignende.

Under

Flere af udfordringerne under udsendelsen hænger som før udsendelsen også sammen med strukturelle vilkår:

- Det er en udfordring, at der ofte ikke er en tydelig struktur og kommandovej på missionen.
- I de tilfælde, hvor Enkeltmandsuddannelseskantoret ikke er inde over, er der udfordringer med støttefunktionerne i forhold til helt konkrete og praktiske forhold.
- Ved repatriering opstår der nogle gange tvivl om, hvem der har ansvaret eksempelvis for hjemrejse.
- Ved nogle myndigheder mangler der en KTO, der kan overlevere til eksempelvis styrelserne.

Herudover er oplevelsen af at være alene en af de større udfordringer for den enkelte, hvilket de strukturelle udfordringer kan være med til at forværre.

For familierne bliver udfordringerne ofte tydeligst under udsendelsen, når der ikke har været tilstrækkelig med forberedelse, og når aftaler mellem den udsendte og familien ikke er afklaret.

Efter

Udfordringerne efter udsendelse er i høj grad forbundet med, at det netop er enkeltmandsudsendte, og der derfor ikke er et samlet hold, der kan gennemføres opfølgning med:

- Tre- og syvmåneders arrangementerne kan anvendes bedre, idet oplevelsen er, at det i høj grad bliver afhængigt af ÆDO og den enkelte gruppe, om de enkeltmandsudsendte, som har været afsted på samme mission, bliver samlet. Det er en udfordring, at det er noget, man aktivt skal tilvælge, fremfor hvis det var noget, man aktivt skulle fravælge.
- Nogle chefer melder afbud til afvikling, hvilket sender et signal til de øvrige om, at det ikke er vigtigt at prioritere deltagelse.
- Der er også efter udsendelsen særlige udfordringer i forhold til enkeltmandsudsendte, som ikke er ansat i Forsvaret, da der ikke er samme muligheder for at følge op og sætte krav.
- Opfølgning på dem, som har det svært, når de kommer hjem, er udfordret af, at der ikke er et hold omkring, der kan være med til at have en opmærksomhed og støtte tidligt. Her kan en inddragelse af Organisation for Personlig Rådgivning og Kollegastøtte (OPRK) være relevant.

Efter udsendelsen blev flagdagen drøftet i relation til familierne, da de ikke inviteres med til denne dag og dermed ikke oplever at få den anerkendelse, der ligger i dette. Der var forslag om, at dagen kunne anvendes som en anledning til at samle familierne og afholde et arrangement for dem.

Fremadrettet perspektiv:

På baggrund af de faglige diskussioner blev følgende nye tiltag foreslået:

En undersøgelse af de enkeltmandsudsendtes behov

Drøftelserne gjorde det tydeligt, at dem, der bliver udsendt som enkeltmand, udsendes til meget forskellige missioner, og at der er en stor bredde i såvel funktion under udsendelse som den enkeltes baggrund og forudsætninger forud for udsendelsen.

For at styrke indsatsen og støtten til enkeltmandsudsendte og deres familier er der derfor behov for en undersøgelse af denne særlige målgruppes behov for støtte før, under og efter udsendelse – herunder med fokus på den store differentiering i gruppen samt de strukturelle forhold, som medfører udfordringer. En sådan undersøgelse vil kunne udføres ved ansættelse af én forskningsmedarbejder i Veterancentret i ca. et år.

Undersøgelsen vil kunne afdække, hvordan støtten bedst muligt tilrettelægges fremadrettet og hvilke behov, der er for at kunne tilrettelægge individuel støtte til både den udsendte og til familien alt efter mission, funktion og baggrund.

Det er Veterancentrets vurdering, at en sådan undersøgelse vil bibringe relevant og brugbar viden, som kan være med til at sikre, at enkeltmandsudsendte og deres familier får den nødvendige forberedelse og støtte før, under og efter udsendelsen.

Vurderingen er endvidere, at det vil skabe mindre værdi at iværksætte nogle af de konkrete tiltag, der blev drøftet på workshoppen, da de er forbundet med en vis usikkerhed om, hvorvidt de vil imødekomme behovet og efterspørgslen på rette vis. Nogle af de afledte drøftelser fra workshoppen og forslag til tiltag kan der arbejdes videre med (eventuelt sideløbende med en undersøgelse).

Samling i "hold" på enkeltmandsuddannelserne

Som beskrevet er der grundlæggende (og har altid været) tale om en strukturel udfordring, idet enkeltmandsudsendte i forberedelsesperioden og efter hjemkomst skal balancere mellem den hjemlige stilling og forberedelse til mission. Konceptet med en samlet missionsforberedende uddannelse, der udbydes flere gange om året, letter planlægningen for den enkelte, men det betyder som oftest, at man ikke kan/får samlet holdet, inden man står i missionsområdet. På trods af dette er det anbefalingen, at det nuværende koncept fastholdes, og der i stedet kigges på at optimere mulighederne for at samle "holdene" på ét enkeltmandskursus i stedet for, at de er spredt på flere. En af forudsætningerne er, at medarbejderne er udpeget i så god tid som muligt, hvilket stiller krav til myndighedernes proces for udpegelse til INTOPS i direkte forlængelse af afholdte møder i Task Force Enkeltmand.

Obligatorisk seminar for hvert "hold"

Et obligatorisk 12-12 seminar for hvert "hold". ÆDO bemyndiges til at indkalde alle enkeltmandsudsendte forud for missionen (bør ligge senest tre måneder før udsendelsen). Hovedformålet med seminaret skulle være at opbygge relationer og lave aftaler om, hvordan man såvel fagligt som personligt kan støtte hinanden gennem udsendelsen. Endvidere giver det ÆDO muligheden for at orientere om håndtering af forskellige nationale regler/bestemmelser ligesom, det foreslåede indlæg om kulturforståelse, i netop den mission og organisation/stab, kunne placeres her.

Anerkendelse af civile virksomheder

Anerkendelse af de civile virksomheder, der er gode til at støtte op om "frigivelse" af medarbejdere til korte ansættelser i Forsvaret med henblik på deltagelse i INTOPS, kunne bidrage til at sikre, at disse medarbejdere også får tid til/giver sig tid til at deltage fuldt ud i afvikling efter hjemkomst. Dette tiltag kunne eventuelt behandles yderligere i samarbejde med INTERFORCE.

Der var på workshopen enighed om behovet for at undersøge vilkårene og behovene for de enkeltmandsudsendte yderligere, mens der ligeledes blev peget på et behov for at iværksætte nye, mere målrettede tiltag. Veterancentret understreger behovet for en undersøgelse, da det er uvist om og hvordan, de øvrige konkrete tiltag vil kunne skabe effekt.

Holmens Kanal 9
1060 København K

Telefon + 45 7281 0000
E-mail: fmn@fmn.dk
www.fmn.dk

EAN: 580002012000
CVR: 25775635